# LITHOGRAPHIA HALENSIS

QVAM

PRAESIDE

VIRO EXCELLENTISSIMO AMPLISSIMO DOCTISSIMOQVE

IOHANNE IOACHIMO LANGIO

MATHES. P. P. O. ACAD. IMP. NAT. CVR. ET SCIENT. BEROL. COLLEGA

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IOHANNES CHRISTIANVS DANIEL SCHREBER

THVRINGVS.

D. IVN. CIϽIϽCCLVIII.

HALAE

IMPRESSIT IOH. IAC. CVRT.

**   **   **

CONTEMPLATIO NATVRAE praegustus est voluptatis caelestis, constans animi gaudium, perfecti eius solatii initium, summusque felicitatis humanae apex. LINN. *Curios. nat.* p. 563.

**   **

PERILLVSTRI DOMINO

DOMINO

# CAROLO LINNAEO

EQVITI AVRATO DE STELLA POLARI
S. R. M. SVEC. ARCHIATRO MEDIC. ET BOTAN. PROF. VPSAL.
ACAD. D. IMP. NAT. CVR. VPSAL. HOLM. PETROPOLIT.
BEROLIN. LONDIN. FLORENTIN. MONSPELIENS.
TOLOSAN. SODAL. ET PARISIN. CORR.

SACRVM

# *PERILLVSTRIS DOMINE*

*Quamprimum cum Theologiae tum ſcientiis mathematico-phyſicis et hiſtoriae naturali vacare coepi, in hac TE mihi praeſertim ducem elegi, atque ex libris TVIS vberrimos fructus cepi, quippe qui veram et genuinam rerum naturalium cognitionem me docuerunt, librumque naturae explicarunt, cuius myſteria nemo TE penitius perſpexit, diligentius obſeruauit, felicius explicauit.*

*Methodum a TE propoſitam fideliter ſequutus ſum, per tria regna naturae, praecipue per lapideum, in elucubrando hoc ſpecimine. TVO propterea PERILLVSTRI NOMINI has meas primitias dedicatas volui, vt teſtes ſint meae in TE reuerentiae, et vt TV tamquam optimus harum rerum arbiter, de illis iudices. Quod ſi TIBI non diſpliceant tentamina mea, ſique conatum hiſtoriam naturalem eiusque cognitionem illuſtrandi non irritum exiſtimaueris laborem meum ſatis compenſatum aeſtimabo.*

*PERILLVSTRIS NOMINIS TVI*

CVLTOR DEVOTISSIMVS
IOHANNES CHRISTIANVS DANIEL SCHREBER.

## Q. D. B. V.

1. Licet ex eo tempore, quo chemici ſolidam chemiae theoriam cum vera lapidum theoria coniungere coeperunt, lithologia multo facta ſit emendatior quam ante; non parum ea tamen cum per variarum regionum et tractuum *lithographias* h. e. lapidum ſyſtematicas recenſiones et deſcriptiones, tum *oryctographias* i e. deſcriptiones ſecundum ſtrata et geographiam mineralem incrementa cepit, quibus ſyſtematica cognitio lapidum, detectione nouarum ſpecierum et emendatione errorum, (a) augetur, phyſica, chemia et quae his innititur oeconomia promouetur. Hinc praeſtantiſſima ingenia aetatem inter experimenta conſumſerunt; vt in Heluetia SCHEVCHZERVS, LANGIVS; in Anglia LVIDIVS et nunc celeb. EMAN. DA-COSTA, vir de lithographia Anglica praeclare meritus; (b) in Suecia BROMELLVS, in Germania alibique multi ſequioris notae; inter quos tamen longe eminet BEYERVS lithographus Noricus.

(a) Vt infra n. 7. 8. (quas ſpecies ad marmor adhuc refert LERCHIVS, attentus alias lithographus, hic forſan praeiudicio auctoritatis ſeductus) n. 40.

(b) Cuius *Hiſtoriae naturalis foſſilium*, Vol. I. P. I. prodiit Lond. 1757. ſermone anglico; *Lithographia anglica* vero ſub prelo eſt.

2. Lapidibus Halenſibus obſeruandis operam impenderunt

VAL. CORDVS, in *ſylua rerum Foſſilium in Germania plurimarum*, edita cum aliis huius auct. a C. GESNERO Argent. 1561. multa Halenſia notauit.

CAROLVS SCHAEFFERVS M. D. in *deliciis* botanicis Halenſibus H. 1662. *Faunam* et *lithographiam* Halenſem promiſit, promiſſis autem non ſtetit.

DAVID SIGISM. BVTTNERVS, Superintendens Querfurtenſis, praeſertim petrificata Querſurtenſia diligenter rimatus eſt; edidit

*Rudera diluuii teſtes, oder Zeichen und Zeugen der Sündflut* Lipſ. 1710. 4.

*Coralliographiam ſubterraneam*, Lipſ. 1714. 4.

*Die huldigende Kukenburg* (monographia nautilitarum et ammonitarum prope pagum Kukenburg) Querf. 1712. 4.

IOHANN. IAC. LERCHIVS M. D. oryctographiam Halenſem Halae 1730. primus elaborauit et ſub praeſid. FRID. HOFMANNI ad gradum Doctoris conſequendum defendit.

Cel. Dn. PRAESES edidit, *Grundriſs einer Anweiſung, wie man ſich die in und um Halle vorkommende Naturalia*

*und*

*und Artificialia, zum künftigen Nutzen im gemeinen Leben, bekant machen solle.* Berol 1749. 8. p. 36. cuius fusior explicatio nondum impressa, et oryctographiam et lithographiam regionis nostrae passim egregie illustrat.

3. Ego ad attentam magnorum Dei operum obseruationem excitatus, iisque maxime delectatus, in campo late patente lapidibus instructissimo constitutus, falcem meam in hanc messem immittere non dubitaui. Obseruationes igitur ipse multas institui circa lapides nostrae regionis; nonnulla congessi, et partem museo Parentis pie venerandi intuli; multa suppeditarunt cel. Dnus *Praeses* ex museo locupletissimo ab hac parte optime instructo; Fautor alius maximopere colendus, iam vero non nominandus; cuius museo incomparabili multas species, et rariorum specierum descriptiones, accurate conceptas, debeo: (quas, ne nitore suo orbarem, latine exprimere nolui, asterisco vero notaui,) nonnulla alii fautores atque amici, ad singulas species nominati. His auctus atque adiutus paginas sequentes componere potui, in quibus circiter octoginta species plus, quam annotauerat doctissimus LERCHIVS, continentur.

4. Finibus maxime naturalibus continetur lithographia nostra: versus austrum rupibus cotaceis prope Beesen, Wörmliz; et xylanthrace ampelitosa, prope Beichliz, cui fons medicatus Lauchstedtensis conterminus est; versus occidentem prope Querfurtum itidem rupibus cotaceis, erga Schmonam, et in toto illo tractu vsque ad Esperstedt. Versus aquilonem terminatur lithanthracibus prope Löbejun, saxis quorum rupes ad Giebichenstein sunt, quae inde a Rothenburg pertinent vsque ad Diemiz,

vbi finem orientalem ponimus. In toto tractu orientali Lipſiam, et auſtrali Merſeburgum verſus, nihil memorabile hucusque detectum eſt, cuius gratia fines vlterius prorogare poſſimus: igitur Hala longe a centro tractus, quem colimus, orientem verſus remota eſt.

5. Syſtematice opuſculum meum digeſſi: methodo in Germania hucusque parum conſueta, vbi ſaepius nomina barbara, vaga metallifoſſorum; exoleta, indeterminata PLINII et antiquiorum; ficta ludicra, aut ſesquipedalia recentiorum plurium praeferuntur determinatis ſyſtematicorum. Syſtema, quod ſequutus ſum, eſt Linnaeanum, praeſtantiſſimum et Auctore ſuo vere dignum. Nomina ſpecifica mutuatus ſum ex *Syſtem. Naturae* edit. IX. Lugd. Bat. 1756. nonnulla ex *muſeo Teſſiniano* Holm. 1753. et *materia medica ex regno lapideo*, *Amoen. acad.* III. p. 123. Synonyma adieci cum ex WALLERII *mineralogia* Stokh. 1747. qui vir celeberr. deſcriptiones maxime accuratas, et completiſſimum ſpecierum numerum exhibet; tum ex lithographorum Halenſium (2), et vbi operae pretium erat, aliorum ſcriptis.

6. Deſcriptiones breues adieci, vt is, qui opella mea vti velit, ſtatim lapidem quaeſitum rite cognoſcere poſſit. Itaque vix vllum lapidem mihi non viſum ingeſſi, ne fictis ſpeciebus fallerer et fallerem.

7. Terras tractus Salani fere omnes fautor ſupra (3) memoratus ſub examen vocauit, obſeruata ſua breui editurus: hic ergo breuitati ſtudui.

8. La-

8. Lapides arte formatos et superstitiosos, item opificum et alchemistarum reliquias plane omisi, ne lithographia a faecibus vix repurgata rursus inquinetur.

Huc pertinet 1. lapis fulminaris LERCH. *oryct.* p. 24. in tumulis antiquis sepulcralibus non infrequens, vtensile veterum Germanorum.

2. Lapides quibus diabolus manuum vestigia impressit. LERCH. *oryct.* p 25 prope Sennewiz, Wettin, et in Monte sereno; sunt figmenta et forsan pia fraus monachorum veterum.

3. Hydrargyrum currens, humo inhaerens, in atrio prytanei 1750 effossum; stibium striatum, et pyrites fuluus, in fundamento domus in orphanotropheo, inuenta, sunt reliquiae forsan chrysopoei alicuius.

4. In domo quadam, neben dem goldenen Rade auf dem alten Markte, quam vltra 100 annos inhabitarunt fabri aerarii, in terra (profund. 2 ad 3 ped.) reperta est magna copia ligni et ossium viridium, ochra cupri vbique penetratorum et tinctorum; substantia parum mutata.

5. Cum post incendium an. 1740. quod templum Glauchense consumserat, eius fundamenta denuo ponerentur, inuenta est massa igne producta galenae plumbi mi-

 canti

canti (kleinſpeiſiger Bleiglanz) adeo ſimilis, vt vix diſcerni potuerint.

9. Locos fideliter indicaui, non tamen omnes: omiſſos ſuppleant obſeruatores alii.

11. Saepe quaeri ſolet, cui bono ſint haec omnia? Qui vſum primarium omnium rerum creatarum rite perpendit, nempe illum, quem monſtrat PAVLLVS Rom. I, 20. *vt inaſpectibilia SVMMI NVMINIS, ſcilicet eius ſempiterna potentia atque diuinitas, ex mundi opificio perſpiciantur, per conſiderationem operum;* blaſphemam hanc quaeſtionem non mouet. Vt vero homines, qui ita quaeritant, imperiti, aut quibus nihil arridet, niſi quod faucem pabulo et loculos nummis farcit, aliquam reſponſionem habeant, et vt influxus huius ſcientiae in res oeconomicas pateat, vſus praecipuos oeconomicos adieci. Si hac reſponſione illis non ſatisfactum eſt, nihil amplius addo; nam

*Quaerit delirus, quod non reſpondet* HOMERVS.

## CLASSIS I.

# PETRAE

## ORDO I.

## VITRESCENTES

### COS.

1. COS friabilis, particulis argilloſo-glareoſis. LINN. *Syſt. Nat. gen. 1. ſp. 1.*
Cos particulis minimis glareoſis, mollis caedua. WALL. *min. ſp. 71.*
Saxum arenarium cinereum Suecicum. DACOST. *Foſſil. I. 128.*
Saxum arenarium Eſperſtadienſe, coloris ordinario griſei et ſubcinerei, interdum et flaui et caerulei, quod ſubſtantiae tenerioris et firmioris eſt. LERCH. *oryct. p. 16.*
*Locus:* Eſperſtaedt, *rupem conſtituens.* Conf. BÜTTN. corall. p. 50. rud. p. 221.
*Vſus pro operibus ſtatuariis, tabulis quadratis ad ſternenda atria (Platten).*
*Color canus: Particulae micantes interſperſae pauciſſimae. Efferueſcit parum vel nihil cum ſpiritibus acidis. Finditur rimis horizontalibus.*
*Nonnunquam cauernoſa eſt, cauernis repletis cryſtallis ſpatoſo-ſeleniticis non efferueſcentibus.*

2. COS friabilis; particulis glareoſis duris. LINN. *muſ. Teſſ. p. 4. n. 5.*
Cos particulis arenoſis aequalibus minoribus coticularis. WALL. *min. 68.*
Saxum arenarium album Suecicum. DACOST. *Foſſil. I. p. 133.*
Saxum arenarium Loderslebienſe, fuſci et cinerei coloris. LERCH. *oryct. 16.*
*Locus:* Lodersleben, *rupem conſtituens.*
*Conſtat rupe horizontaliter fiſſili, ſtratis alternis ruſis et albidis*

*ſaepe*

*ſaepe particulis cinereis adſperſis. Non efferueſcit. Scintillat ad chalybem rarius.*

*Vſus ad cotem planam et gyratilem, columnas ad ianuas aedium, ſtatuas, monumenta ſepulcralia frequentiſſimus.*

3. COS friabilis, particulis glareoſis impalpabilibus. LINN. *Muſ. Teſſ. p. 2. n. 4.*

Saxi arenarii albi Suecici varietas. DACOST. *Foſſil. I. p. 133.*

*Locus: ad lacum ſalſum* Seeburgi.

*Color fuſcus, forſan ab ochra ferrea dependens.*

4. COS ſolidiuſcula, particulis arenaceis quarzoſis pellucidis aequalibus. LINN. *S. N. 1. 5.*

*Locus maxime vulgaris in* der Heide. *Vaga.*

*Concreta ex arena 141.*

5. COS ſolidiuſcula, particulis arenaceis quarzoſis ſubopacis ſubaequalibus. LINN. *S. N. I, 1. 6. Muſ. Teſſ. p. 4. n. 9.*

Saxum arenarium. DACOST. *Foſſil. I. p. 140.*

*Locus: α.* Beichliz *inter ampelitis ſtrata, puluere pyrio diſiicienda, vnde nomen, Sprengeſtein, ſortita eſt: haec conſtat lapide albo duro ſcintillante, particulis ſubpellucidis.*

β. *Prope* Wörmliz *ad ripas Salae; ſubfriabilis particulis groſſioribus: rupe horizontaliter fiſſili, colore vario, plerumque albo.*

γ. Boeſeburg *in comit. Mansfeld.; alba ſubfriabilis opaca, ſuperficie plana, rupe horizontaliter fiſſili.*

*Vſus: β. pro aedificiis, ex hac maxima pars orphanotrophei extructa; γ. pro monumentis ſepulcralibus, et groſſioris pro cote.*

6. COS ſolidiuſcula, particulis arenaceis quarzoſis inaequalibus. LINN. *S. N. 1. 7.*

Saxum arenarium lapis molaris dictum. DACOST. *Foſſil. I. p. 137.*

β. Cos particulis arenoſis minoribus, variis foraminulis inordinate diſtincta. WALL. *min.* 70.

Saxum arenarium foraminoſum. DACOST. *Foſſil. I. p. 141.*

*Locus: α.* Schmon, Querfurt *ſub marmore, rupeſtris; vaga paſſim in ſabuletis campisque; β. inter argillam plaſticam prope* Halam, vorm ranniſchen Thore, *et paſſim vaga.*

*Conſtat*

*Constat α. rupe horizontaliter fissili, stratis horizontalibus cinereis, albis, rubris et rubicundis alternis, ex sabulo concretis. β. eadem cos multis foraminibus, saepe et cauitatibus et maeandris distincta, qui nidificationes insectorum mentiuntur.*

*Vsus: α. nonnullis pro filtro, non inepta ad hunc vsum, si maiora frusta adessent.*

7. COS solidiuscula, particulis impalpabilibus glareosis.

Giebichensteiner Marmor.

Marmor Giebichensteinense coloris grisei vel etiam fusci, venis rubicundis et carnei coloris passim distinctum. LERCH. *oryct.* 18.

*Locus:* Giebichenstein, am Schloſsfelſen, *et in monte alio inter arcem et patibulum.*

*Constat particulis minimis vix nudo oculo distinguendis, glareosis, ex cinereo-rubris, extrinsece coloris hepatici striis sanguineis nonnunquam eleganter distincta. Nec efferuescit nec scintillas dat, nec polituram accipit.*

*Olim falso rumore pro marmore vendidata et Berolinum aduecta est. Sed cognito errore nunc nullum habet vsum.*

8. COS solidiuscula argilloso-glareosa, lamellis horizontaliter fissilibus: venis ochraceis. Nuſsholzstein.

Marmor Giebichensteinense, coloris flaui, instar ochrae, et striis longitudinalibus ac circularibus. LERCH. *oryct.* 18.

*Locus:* Giebichenstein, *rupes pone templum patibulum versus.*

*Constat particulis impalpabilibus vix distinguendis argillosis vt videtur et glareosis; fissilibus in lamellas tenues horizontales, distinctas striis fasciisque ochrae ferreae diuersimode contortiplicatis. Non efferuescit cum spiritibus acidis, nec scintillas dat ad chalybem. Incumbit lithanthracibus.*

*Vsus exiguus ad muros exstruendos.*

## QVARZVM.

9. QVARZVM aqueum. LINN. *S. N.* 2, 1. Fluſskiesel.

Quarzum solidum pellucidum. WALL. *min.* 97.

Silices. LERCH. *oryct.* 21.

*Locus: vbique, vagum, praesertim in et circa arenifodinam prope* Nietleben

Nietleben, *vbi tinctum ochra ferrea; ad ſaxa prope* Giebichenſtein, *et prope* Beeſen *bey der* Breyhansſchenke.

10. QVARZVM album. LINN. *S. N. 2, 2.*
*Locus praecedentis.*

11. QVARZVM tinctum. LINN. *S. N. 2, 3.*
Quarzum ſolidum opacum coloratum. WALL. *min. 99.*
*Locus: in ſabuletis, vbi obſeruauimus var. 3. caeruleum.*

12. QVARZVM ſubcotaceum. LINN. *S. N. 2, 5.*
Quarzum granulatum cohaerens. WALL. *min. 90.*
*Locus: in der* Heide, *vagum.*

## SILEX.

B. SILEX cretaceus vagus. LINN. *S. N. 3, 1. Mat. med. lap. 134.*
Kieſel, Feuerſtein.

α. Silex corneus intrinſece aequalis duriſſimus. WALL. *min.* 77.
Lapis corneus. LERCH. *oryct.* 21. BÜTTN. *corall.* 27.
*Locus: campi paſſim inter ſpec. 2. ſabuleta* frequenter.
*Saepius continet petrificata; huc pertinet:* Muſchelmarmor, welcher gröſtentheils in einen Feuerſtein verwandelt worden, zwiſchen Halle und Diemiz als ein Geſchiebe gefunden *. *Extrorſum adhuc efferueſcit.*
*Superficies lapidis nonnunquam botryiformis.*
*Vſus ad ignem cum chalybe excitandum.*

β. Carneolus ſubdiaphanus exalbidus. LINN. *S. N. 3, 1.* Carniol.
Achates fere pellucida, colore rubeſcente. WALL. *min. 79, n. 1.* Carneolus albeſcens.
*Conſtat lapide exalbido, parum botryiformis.*
*Locus: obſeruatus in et ſupra ſaxum quoddam vagum, intra ſtrata ſaxi Giebichenſteinenſis occurrens.*

γ. Chalcedonius ſubdiaphanus cinereo-nebuloſus. LINN. *S. N. 3, 1.*
Chalcedonier.
Achates vix pellucida nebuloſa, colore griſeo mixto. WALL. *min. 80. n. 4.* Chalcedonius griſeo-lacteſcens.

*Locus:*

*Locus; passim in agro Halensi, vagus, mica inquinatus.*

δ. Iaspiachates opacus, viridis aut ruber.

Iaspis sanguineo colore tinctus qui passim in agro nostro prouenit, sed minoribus fragmentis. LERCH. *oryct. 22.*

*Locus: vagus passim: viridis copiosior quam ruber.*

ε. Achates superficie circulis concentricis distinctus.

Locus: prope Landsbergam lectum et in cel. Dn. PRAESIDIS museum translatum est specimen huius achatis elegantissimum, magnitudine et facie oui columbini maioris: color, si obiter spectetur, obsolete ruber, si accuratius, corneus apparet, innumeris punctulis rubris absque ordine refertus, quae saepe adeo conferta sunt, vt vix discerni queant. Superficies lapidis passim inordinate notata maculis ocelliformibus, quorum irides albidae e circulis concentricis, albuginea vero, substantia lapidis cornea, circulis concentricis e punctulis rubris, picta, constat.

14. SILEX marmoreus rupestris. LINN. *S. N. 3, 3.*

Petrosilex semipellucidus, intrinsece compactus mollior. WALL. *min. 87.*

*Locus:* Giebichenstein *inter saxa: in der* Heide *passim dispersus.*

*Constat fragmentis subdiaphanis molliusculis, albidis, rubris virescentibus aut nigricantibus, in stratis saxorum 68-77. vbi rimas subinde replet. Refertus est granis quarzi singularis, quod constat particulis aqueis, ad chalybem scintillantibus, acidis non mutabilibus: haec grana, vbi lapis libero aëri diutius expositus est, fatiscunt, et in puluerem album margaceum resoluuntur, tum penitus eroduntur, lapidem relinquunt porosum instar pumicis, residuis in cauitatibus crystallis minimis quarzosis vix manifestis.*

16. SILEX margaceus rupestris. LINN. *S. N. 3, 4.* Jaspis.

Iaspis vnicolor WALL. *min. 19.* rubescens n. 4.

*Locus: Schmon inter cotem 5.*

*Constat lapide dilute rubro, nonnunquam et saturatius, saepius particulis albis distincto, solido durissimo. Reperitur et maxime porosus.*

*Vſus actualis nullus, poſſibilis idem qui ſpecierum reliquarum congenerum, quibus elegantia nihil cedit.*

*Rubedo huius lapidis a ferro; ochrae ferreae et minera quaedam ferrea atraſcorii formis poros lapidis ſaepe replent.*

*Alia huius lapidis varietas conſtat fibris rubris rigidis e centro radiantibus ſtellaribus in ſuperficie cotis dictae: ſimilis talco 37.*

## ORDO II.

# CALCARII.

## MARMOR.

17. MARMOR ſolubile, granis cruſtatis globoſis confertiſſimis. LINN. *S. N. 4. 2.* Rogenſtein.

Saxum arenarium, granulis rotundis, hammites dictum. DACOST. *Foſſ. I. p. 129.*

Oolithus, BRÜKM. *monogr.* in eius *Theſ. ſubt. p. 127.*

Oolites ſiue hammites. LERCH. *oryct. 40.*

*Locus: lacus ſalſus, prope* Ruhlsdorf; Rothenburg, Alsleben, Eisleben, Fienſtedt.

*Differt granis maioribus et minoribus, cinereis aut albidis.* Fienſtedtenſis *eſt martialis, granis in nonnullis quaſi eroſis.*

*Vſus: pro aedificiis exſtruendis.*

*Conf.* BÜTTN. *rud. §. 148.* HEBENSTR. *Muſ.* RICHT. *222.* FRISCH. *Muſ.* HOFM. *p. 86.*

18. MARMOR ſolubile, fragmentis horizontalibus ſubfiſſilibus. LINN. *S. N. 4, 4. Muſ. Teſſ. p. 12. n. 5.*

Saxum rubrum ſplendidum duriſſimum. DACOST. *Foſſ. I. p. 155. var.*

*Locus:* Querfurtum.

*Varia continet petrificata.*

*Huc etiam pertinent lapilli albidi calcarii, particulis impalpabilibus ſubfriabilibus ſubfiſſilibus, in ſabuletis frequentes.*

19. MARMOR ſolubile, particulis micantibus arenaceis. LINN. *S. N. 4, 5. Mat. med. lap. 135.* Kalckſtein.

Calca-

Calcarius particulis ſcintillantibus. WALL. *min. 39.*
Saxum calcarium. LERCH. *oryct. 17.*
*Locus:* Lieskau; *colore eſt albido, viridi; atro-cinereo; polituram accipit nitidiſſimam, petrificatis, pyrita et cryſtallis ſpatoſis refertum eſt.*
*Vſus ad coquendam calcem.*

20. MARMOR ſolubile, particulis micantibus radiantibus. LINN. *S. N.* 4. 7. Strahlkalkſtein.
*Locus: ſabuleta, praeſertim Diemizenſe.*
*Conſtat fibris amiantiformibus planiuſculis ex flauo albidis, cruſta calcinata tectis. Conf. Büttn. corall.* p. 26. t. 3. f. 8.

21. MARMOR ſolubile, particulis impalpabilibus raſilibus. LINN. *S. N.* 4, 8. Marmor.
Marmor. WALL. *min. 41. 42.*
α. Marmor variegatum flauum. WALL. *min. 42. n. 3.*
*Locus:* Hala *in limiſodina ad patibulum, vbi pauca fruſta inuenit amicus quidam: ante multos annos plura reperta feruntur ibidem.*
*Conſtat lapide flaueſcente, venis et lineis rubicundis et nigris, et maculis albidis elegantiſſime variegato, duro, poſt politionem nitidiſſimo.*
β. Marmor exalbidum zonulis ferrugineo-fuſcis arcuatis.
*Locus praecedentis. Nonnunquam venulis marmoris 20. flaui diſtinguitur.*
γ. Marmor ex cinereo viride.
*Locus praecedentis. Polituram recipit bonam, ſed color ſordide viridis ingratus.*

22. MARMOR fixum, particulis difformibus. LINN. *S. N. 4, 9. Mat. med. lap. n. 3.* Gipsſtein.
Gypſum particulis parallelepipedis et globoſis concretum. WALL. *min. 45.*
*Locus:* Laublingen, Wettin *inter lithanthraces parcius.*

23. MARMOR fixum, filamentis perpendicularibus parallelis. LINN. *S. N. 4, 10. Mat. med. lap. n. 6.* Strahlgips.
Gypſum filamentis parallelis. WALL. *min. 49.*

Spatum f. gypſum, asbeſto filamentoſo haud diſſimile. LERCH. *oryct.* p. 20, 21.

*Locus:* Wettin, Dölau *inter lithanthraces;* Rothenburg; Helfta *in comit. Mansf.*

24. MARMOR fixum, particulis arenaceis micantibus. LINN. *S. N.* 4, 11. *Mat. med. lap. n.* 4.

Gypſum particulis minimis, punctulis nitens, polituram admittens. WALL. *min.* 44. Alabaſter.

Alabaſtrum. LERCH. *oryct. p.* 19.

*Locus:* Laublingen, *vbi eſt album et cinereo variegatum;* Wettin *inter lithanthraces, in tenuiſſimis laminis: item rufeſcens, cinereum, caeruleſcens, et albidum venis cinereis, in lapidicina derelicta, prope* Cönnern: *album venis cinereis, ad* Dobis *prope* Wettin. *Multae eius varietates perpulchrae occurrunt prope* Wendelſtein, Bottendorf, *et in aliis Thuringiae locis.*

## SPATVM.

25. SPATVM fiſſile. LINN. *S. N.* 5, 1.

Spatum lamelloſum molle. WALL. *min.* 54.

Glacies Mariae. LERCH. *oryct. p.* 20.

*Locus:* Hala *in ſuburbio Glauchenſi, vbi in fodiendis puteis, in xenodochio, in vinea b. Cancell.* de LVDWIG *repertum fuit.* LERCH. *circa* Querfurt, Schmon, Kölme, Laublingen *copioſiſſime.*

26. SPATVM compactum ſubdiaphanum. LINN. *S. N.* 5, 4.

*Locus: in ſchiſto cuprifero.*

27. SPATVM compactum ſubopacum, fragmentis ſquamoſis. LINN. *S. N.* 5, 7.

*Locus: praecedentis et in lithanthrace.*

*Hae ſpecies* (25-27) *non efferueſcunt cum acidis ſpiritibus.*

28. SPATVM ſubopacum, particulis lamellatis ad angulum acutum ſtriatis.

*Locus: in ſchiſto cupri; inter lithanthraces.*

Spatum ſeleniticum ſingulare. LEHM. *Flözgeb.* 229.

*Locus:* Laublingen, *vnde ad celeb. Dnum.* PRAESIDEM *aduectum. Conſtat laminis ſubpriſmaticis tenuibus, fiſſilibus longitudinaliter, fragilibus, fracturis obliquis rhombeis, ſordide flauis ſubopacis, ad angulum acutum 10-20. grad. ſtriatis, apice vix coëuntibus,*

*adeo-*

*adeoque non ex communi centro radiantibus; ſaepe adſperſis graptolitho 121. Fruſta integra figurae ſunt ſubgloboſae, magnitudine pugni ſaepius capitis humani, cruſta laeui, aut angulis ſolidis triquetris tecta.*

*Efferueſcit et ſoluitur in aqua forti; calefactum lucet, et cum fragore diſſilit.*

*Deſcriptio* cl. LEHMANNI *c. l. et in praefatione dicti libri bona eſt, ſed exemplar ſuum fortaſſe nimis geometricum.*

29. SPATVM compactum ſcintillans. LINN. *S. N. 5, 6.* Feldſpat.

*Locus: in campis vbique, vagum. Scintillat propter quarzum adhaerens, ſaepe nudo oculo vix diſtinguendum.*

## SCHISTVS.

30. SCHISTVS nigricans friabilis, ſcriptura alba. LINN. *S. N. 6, 3.*

Fiſſilis mollior friabilis. WALL. *min. 66.*

Schiſtus niger. DACOST. *Foſſil. I. p. 167.* Schiſtus terreſtris niger carbonarius. *ibid. p. 168.*

*Locus: α.* Comitatus Mansfeldenſis *et ducatus* Magdeburgici circulus Salanus *variis locis, vbi cupro diues eſt et petrificatos piſces continet; β.* Wettin, Löbegin, Dölau, Giebichenſtein etc. *vbi ſupra et inter lithanthraces eſt, filicibus repletus.*

*Conſtat lamellis fragilibus, aqua forti parum efferueſcentibus, vſtulatione in terram rubicundam fiſſilem tranſeuntibus. Variat β. ſuperficie vndata.*

31. SCHISTVS cinereus ſolidiuſculus, ſcriptura alba. LINN. *S. N. 6. 4.*

Schiſtus cinereus. DACOST. *Foſſil. I. p. 173.*

*Locus:* Giebichenſtein *ſupra lithanthraces, iam vagus inter pagum et patibulum, filices condens, nonnumquam ſubfriabilis.*

# ORDO III.

# APYRI.

## MICA.

32. MICA particulis membranaceis fiſſilibus diaphanis. LINN. *S. N. 7, 2.* Katzengold.

*Locus:*

*Locus: comitatus Mansfeldensis passim,* Hala *in lapidibus quarzosis vagis.*

33. MICA particulis squamosis sparsis. LINN. *N. S. 7, 3.* Glimmer.
Mica squamis inordinate mixtis. WALL. *min. 122.*
*Locus frequens in saxo, praesertim in* der Heide; Giebichenstein.
*Variat colore aureo, argenteo, cupreo, nigro.*

## TALCVM.

34. TALCVM fibris rigidis fasciculatis intortis. LINN. *S. N. 8, 10.* Sternschirl.
Asbestus fibris fasciculatis; ex centro varie radiantibus. WALL. *min. 148.*
Locus: *agri Halenses et* Giebichensteinenses *passim; in matrice saxea viridescente, et in albacotacea, vagum: communicante eodem fautore supra laudato; qui ita descripsit: Grüner sternstrahliger Schirl in weissem sandigen Gestein, als ein Geschiebe in der Giebichensteiner Mark. Colore est viridi aut nigro.*

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

## CLASSIS II.

# MINERAE

## ORDO I.

# SALIA.

## NATRVM.

35. NATRVM murorum. LINN. *S. N. n. 1.* Mauersalz.
Alcali compactum crystallisabile, corporibus superficialiter adhaerens. WALL. *min. 183.*
Aphronitrum siue flos nitri ex antiquis muris calcariis, et in cellarum parietibus passim instar lanuginis efflorescens. LERCH. *oryct. p. 46.*
*Locus: in muris antiquis vbique.*

SELE-

## SELENITES.

36. SELENITES ſpatoſo-gypſea rhombea. LINN. *S. N. 12, 1.*
Gypſum cryſtalliſatum figura rhomboidali. WALL. *min. 46, fig. 5.*
*Locus: argillaefodina vorm ranniſchen Thor auf dem* Lerchenfelde; Benſtedt *in argilla;* Lieskau *in bolo ſubtili griſeo aut flauo.*

37. SELENITES ſpatoſo-gypſea prismatica. LINN. *S. N. 12, 1.*
*Locus:* Wettin, Dölau *inter lithanthraces;* Kölme.
*Huc cryſtallus illa ſpatoſa irregularis referenda videtur, quae in ampelite prope* Langenbogen *frequens eſt; coloris ſaepe fuſci, tincta ampelite.*

## NITRVM.

38. NITRVM humi. LINN. *S. N. 13, 1. Mat. med. lap. 13.* Salpetererde.
Nitrum terra mineraliſatum. WALL. *min. 175.*
Terra nitri. LERCH. *oryct. p. 45.*
*Locus: in terra humoſa pingui vbique, praeſertim ad ſtabula pecudum, et ad parietes; hinc ante aliquod annos peculiares parietes erecti, pro generanda terra nitroſa.*
*Vſus: pro conficiendo nitro; cui inſeruit officina nitraria Glauchenſis.*

39. NITRVM quarzoſum aqueum. LINN. *S. N. 13, 2. Mat. med. lap. 14.* Bergkriſtall.
*α.* Nitrum quarzoſum vtrinque acutum. *S. N.*
Cryſtallus montana vtrinque acuminata. WALL. *min. 10. fig. 11.*
*Locus: vagum in campis, in matrice quarzoſa et cotacea; in lithanthrace.*
β. Nitrum quarzoſum cryſtallis aggregatis acaulibus. LINN. *amoen. acad.* 1. t. 16. f. 12. S. N. c.
*Locus in ſilice 2, infrequens.*

40. NITRVM quarzoſum coloratum. LINN. *S. N. 13, 3. Mat. med. lap. 15.*
*α.* Cryſtallus hexagona flaueſcens. WALL. *min. 107.*

*Locus:* Grosörner *in comit. Mansf. detectum 1755.*

*Constat lapillis nitro-quarzosis vtrinque pyramidatis, columna breuissima vix lineam geometricam lata, in nonnullis plane euanescente; magnitudine pisi, colore flauescente diluto, in nonnullis vix sensibili, pelluciditate aquea.*

*Pro topazio vero habitum est; sed repugnat durities et examen in igne.*

41. NITRVM spatosum. LINN. *S. N. 13,4.* Spatdruse.

*α.* Nitrum spatosum acaule pyramidibus aequalibus. LINN. *amoen. acad. 1. t. 16. fig. 3. S. N.*

*Locus:* Querfurt *in marmore.*

β. Nitrum spatosum acaule aggregatum, pyramide subulata obliqua. LINN. *amoen. 1. t. 16. f. 10. S. N. c.*

Spatum crystallisatum sexangulare. WALL. *min. 61. fig. 4.*

*Locus: in lithanthrace.*

## MVRIA.

42. MVRIA fontana. LINN. *S. N. 14,2.* WALL. *min. 180.* Soole.

Sal commune fontanum. LERCH. *oryct. p. 42.*

*Locus:* Hala *in quatuor fontibus, diuersis profunditate, quantitate salis contenti, et adfluxus;* Giebichenstein, *vix 4 semuncias salis in vna libra aquae continens.*

*Lacus salsus* Seeburgensis, *(cuius salsedo oritur ex riuulo salso prope* Erdeborn *in lacum influente; continet in libra 3 drachm. salis;) et confinia eiusdem, vt* Langenbogen, Gröpzig, *notante iam* VAL. CORDO *in sylua obs. p 217.*

*Salsi etiam sunt putei nonnulli* Glauchae, Liebenau.

*Conf.* HONDORF *Beschreibung des Salzwerks zu Halle in Sachsen Hal. 1670. 4. et secunda vice cum additamentis perill.* IOH. CHR. a DREYHAVPT *1749. Chronico suo Halensi annexum.*

FRID. HOFMANNI *Beschreibung des Salzwerks zu Halle. Hal. 1708. 4. aliosque quos recenset perill.* I. C. a DREYHAVPT *descr. circ. Salan. T. I. p. 5. n. 93-104. De reliquis salinis extra Halam, e. c. Giebichensteinensibus non vltra 1709. cultis, vide* I. C. a DREYH. *not. ad* HOND. *Sal.*

43. MVRIA ſpatoſa phoſphoraſcens. LINN. *S. N.* 14, 5.

Spatum ſolidum, plus minus pellucidum, particulis non diſtinguibilibus. WALL. *min.* 60.

*Locus:* Lieskau *in marmore.*

α. Muria ſpatoſa aggregata purpurea. LINN. *S. N.* 14, 5. *c.*

*Locus:* Giebichenſtein *prope patibulum, ſaxo inhaerens* *.

44. MVRIA ſpatoſa rhombea. LINN. *S. N.* 14, 4.

*Locus:* α. in *cauernis cotis* 1. Eſperſtedienſis. β. *in marmore prope* Lieskau.

*Conſtat α. cryſtallis rhombeis ſpatoſis aggregatis, cauernulas cotis dictae, vndique replentibus, pellucidis, albidis: cauernulae, quibus innaſcitur, ſunt quaſi per ſtrata horizontaliter in lapide diſpoſitae (liegen gleichſam flözweiſe in dem Geſtein.) β. priori ſimilis albida aut flaua.*

*Soluitur in aqua forti; dat ſolutionem pellucidam amaram.*

## ALVMEN.

45. ALVMEN bituminis.

Alumen terra et bitumine mineraliſatum. WALL. *min.* 172.

Aluminis minera bituminoſa. LERCH. *oryct.* p. 47.

*Locus: ampelites* Halae, Beichliz, Langenbogen, *ſaepe aluminoſus eſt; praeſertim xylanthrax dictorum locorum.*

## VITRIOLVM.

46. VITRIOLVM ferreum aluminoſum, filamentis perpendicularibus parallelis.

α. Vitriolum viride amiantiforme effloreſcens.

Flores vitriolici ſaporis, quos exhibet lignum foſſile ſemipetrefactum, aëri diutius expoſitum. LERCH. *oryct. p.* 29.

*Locus: effloreſcit ex ampelite aluminoſa* Beichlizenſi *aëri aliquantulum obnoxia; quae non in muſeo aſſeruari poteſt, niſi antea aliquoties aqua feruente elixiuetur.*

*Conſtat fibris perpendicularibus viridibus contiguis parallelis, in*

*fiſſuris ligni bituminoſi et ampelitis enatis, quas implet. Fatiſcit deinde totum in puluerem album. Vitriolum verum eſſe, monſtrat ſapor et cryſtalliſatio.*

*Ad hanc ſpeciem pertinet quoque* VITRIOLVM hungaricum foſſile, Atlasvitriol HENKEL. pyritol. 856. Atramentum natiuum cum asbeſto Hungariae HEBENSTREIT. *muſ.* RICHT.

## ORDO II.

# SVLPHVRA.

## ELECTRVM.

47. ELECTRVM diaphanum ſolidum. LINN. *S. N. 17, 2. mat. med. lap. 24.* Bernſtein.

β. Succinum opacum. WALL. *min. 201.*

*Locus:* Dölau *in ampelite, detectum et nobiscum communicatum a generoſiſſ. Dno.* FRIDERICO WILHELMO *a* LEYSER.

*Conſtat fruſtis paruis flauis aut fuſcis opacis ſolidiuſculis, ampeliti innatis; rariſſimum eſt, vix vmquam hic obſeruatum.*

*Olim et inter lithoxylon ampelitoſum prope Sittichenbach ſuccinum repertum fuiſſe, perhibet* BÜTTNERVS *Coralliogr. p. 37.*

## BITVMEN.

48. BITVMEN ſubfriabile atrum. LINN. *S. N. 18, 4. mat. med. lap. 27.* Bergpech.

Bitumen ſolidum coagulatum. WALL. *min. 186.*

Aſphaltum. *Vulgo.*

*Locus: in ſelenite inter ampelitem prope* Langenbogen, *qua diſtinctum eſt inſtar faui.*

*Raram hanc ſpeciem communicauit generoſ. Dn.* FRID. WILH. a LEYSER.

49. BITVMEN humi paludoſae. LINN. *S. N. 18, 5.* Taukohle.

Bitumen terra mineraliſatum. WALL. *min. 197.*

Carbones foſſiles vulgo Thaukolen. LERCH. *oryct. p. 10.*

*Bitu-*

*Bituminosa terra leuis arida, et quae numquam lutum fit, etiam imbribus maximis, et quae accensa ardet carbonum modo, donec in cinerem soluatur tota, odore dum ardet, bituminis sulphure mixti; Halae Saxon. est sub ipsa vrbe, maxime in fossa versus meridiem.* CORD. *sylu. p. 217. est haec ipsa species.*

*Locus:* Halae *subterranea meridionalia*, Glaucha, *in stratis horizontalibus;* Beesen *et* Liebenau *in arenoso solo, in stratis abruptis (Geschiebe); hoc multo subtilius est reliquis, in aëre fatiscit, in igne nonnunquam odorem succineum spargere dicitur;* Dölau *iuxta templum, vbi compactius est et colore dilutiore:* Langenbogen, *vbi friabile:* Stedten *prope* Schraplau.

*Vsus: pro turfa et carbonibus. Quod ad* Langenbogen *effoditur, cum aqua et limo in pastam redigebant, vnde formabant globulos magnitudine pugni, (Feuerkugeln) ad vsus oeconomicos aptiores quam terra nuda: quae etiam parantur ex ampelite et frustulis lithanthracum; sed hic vsus exoleuit.* Stedtensi ad *coquendam calcem vtuntur.*

*Huc pertinet lithoxylon ampelitosum: quod vide.*

50. BITVMEN schisti. LINN. *S. N. 18, 6.* Steinkohle.

Bitumen lapide fissili mineralisatum. WALL. *min. 198.*

Bitumen durum nigrum lapidosum, carbo fossilis, lithanthrax. LERCH. *oryct. p. 55.*

Bituminacei carbones. CORD. *sylu. 217.*

*Locus: prope* Wettin *in stratis tribus distinctis horizontalibus: (flözweise)* Löbegün *in venis: (gangweise)* Cönnern, *(obseruante* CORDO*)* Dölau, *in fragmentis irregularibus: (nesterweise iam ad venas inclinantibus.)* Giebichenstein *inter arcem et patibulum, vbi rudera putei et cuniculi antiqui adhuc exstant.*

*Variat pro differentia residui post exustionem.*

Wettinense *residuo scoria ferrea rufa compacta.*

Löbejünense, *resid. terra friabili rufescente.*

Dölauense *resid. scoria ferrea rubra.*

Giebichensteinense *resid. terra fissili friabili candido-rufescente.*

*Vsus: 1-3. pro carbonibus in furnis et focis, et ad coquendam muriam.*

*Strata quae ad lithanthraces* Wettinenſes *occurrunt, recenſet ill.* LEHMANNVS *Geſchichte der Flözgebirge p. 175.*

51. BITVMEN marmoris foetidi. LINN. *S. N. 18, 7.* Stinkſtein.
Spatum opacum frictione foetidum. WALL. *min. 59.*
Schiſtus fuſco-cinereus, lapis foetidus dictus. DACOST. *foſſil. I. p.* 172.
*Locus:* Querfurt, Rothenburg *et vbique in com. Mansf. in tecto ſchiſti cupriferi.*
*Vſus poſſibilis ad coquendam calcem.*

## PYRITES.

52. PYRITES ferreus ſcintillans amorphos. LINN. *S. N. 19, 4. mat. med. lap. 28.* Kies.
*α.* Sulphur ferro mineraliſatum, minera difformi pallide flaua nitente. WALL. *min. 207.*
Laminae ſulphurae ſubtiliores pyritis inſtar ſplendentes, inter veros lithanthraces, praeſertim Wettinenſes. LERCH. *oryct. p. 55.*
β. Sulphur mineraliſatum, minera globoſa concretum. WALL. *min. 208.*
Pyrites martialis vitriolicus. LERCH. *oryct. p. 9.* Minera martis Halenſis p. 48.
*Locus: α. in fruſtis maioribus irregularibus et laminis tenuibus, in lithanthrace;* Querfurt, Lieskau *in marmore;* Lauchſtedt, Eſperſtedt *in cote;* Beichliz *in ampelite: conſ.* HENK. *pyritol. 220. 222.* β. *in ſtrato decimo ſub vrbe: conſ.* HENK. *222. textura ſolida, nec e centro radians, hinc non ſequentis ſpeciei.*

53. PYRITES cryſtalliſatus. LINN. *S. N. 19, 3.* Kiesdruſe.
Sulphur ferro mineraliſatum forma cryſtallina. WALL. *min. 209.*
*α.* Hexaëdricus. LINN. *S. N. 19, 3. b.*
Marchaſitae hexaëdricae teſſulares. WALL. *min. 209, 2.*
Pyrites anguloſus hexaëdros cubicus. HENK. *pyritol. p. 155. t. 1, 12.*
β. Globoſus. LINN. *S. N. 19, 3. f.*
Pyrites rotundus ſphaericus. HENK. *pyrit.* p. 155. 160. t. 4. 12.
*Locus: α. in Schiſto* Rothenburgenſi; Dölau *inter lithanth.* β. Rothenburg,

thenburg, Dölau: *huic adhaeret* Galena particulis minoribus oblique reſplendens. WALL. *min. 272. 8. elegantiſſima.*

54. PYRITES ferreo-cupreus, matrice vitreſcente. LINN. *S. N. 19, 6.*

β. -- cotaceus. LINN. *S. N. 19, 6. b.*

*Locus*: Wettin *inter lithanthraces.*

## ORDO III.

# MERCVRIALIA.

## ARSENICVM.

55. ARSENICVM rubens cupreum. LINN. *S. N. 20, 6.*

Kupfernickel.

Arſenicum ſulphure et cupro mineraliſatum, minera difformi aeris modo rubente. WALL. *min. 228.*

Nicli minera ditiſſima, Kupfernickel dicta. KROHNSTEDT. *act. Holm. 1754.*

*Locus: in ſchiſto cuprifero paſſim ad concurſum duarum venarum, praeſertim ad* Golwiz. *Argento diues eſſe fertur.*

## FERRVM.

56. FERRVM intractabile nitens micaceum. LINN. *S. N. 25, 7.*

Eiſenglimmer.

Minera ferri rubra. WALL. *min. 257.*

*Locus: comitatus Mansfeldenſis; in rupibus prope* Wettin; *ab imperitis chryſopoeis ſaepe pro minera argenti rubra venditatur.*

57. FERRVM intractabile ſpatoſum albicans. LINN. *S. N. 25, 10.*

Eiſenſpat.

Minera ferri alba ſpatiformis. WALL. *min. 244.*

*Locus:* Hala *et com. Mansf. paſſim; vagum.*

58 FERRVM intractabile, lamellis transuerſim ſtriatis nitidis. LINN. *S. N. 25, 2.*

*Locus:* Hala, *vagum.* Schwarzes körniges Eiſenerz das der Magnet etwas zieht, in weiſſen ſehr verhärteten Letten als ein Geſchiebe ohnweit der faulen Wieſe *.

60. Cu-

## CVPRVM.

60. CVPRVM nudum informe. LINN. *S. N. 26, 1.* Gediegen Kupfer.

Cuprum natiuum. WALL. *min.* 258.

*Locus: rarissimum in schisto cuprifero Mansfeldico. Conf.* DECK. *mus. p. 66. sq.*

61. CVPRVM purpurascens. LINN. *S. N. 26, 5.* Kupferglas.

Cuprum mineralisatum, minera fractura nitente molli. WALL. *min. 263.*

*Locus: in schisto cuprifero*, Eislebiensi, Rothenburgico, Gerbstadico, *vbi spato 26. superficialiter adhaeret.*

62. CVPRVM pyriticosum fuluum. LINN. *S. N. 26, 8.* Kupferkies.

Minera cupri flaua, particulis maioribus. WALL. *min. 267.*

*Locus: in schisto et cote cuprifera.*

63. CVPRVM schisti. LINN. *S. N. 26, 9.* Kupferschiefer.

Cupri minera in lapide fissili nigro. LERCH. *oryct. p. 51.*

*Locus: Comitatus Mansfeldici subterranea vbique: a* Golwiz *vsque ad Hercyniam.*

*Constat schisto 30, qui omnes fere cupri minerarum species continet, ochram viridem germinantem rarissime; zincum copiose immixtum habet, testantibus cadmiis fornacum. Occurrit prope* Gollwiz, *in venis, (gangweise) tum sensim inclinantur strata versus horizontem, vsquedum iustam nanciscantur obliquitatem et magis horizontalia euadant. (flözweise brechen.) Continet centenarius schisti cupriferi decimam circiter partem cupri; Centenarius cupri sulphurati (Schwarzkupfer) libras* $96\frac{6}{10}$ *cupri puri (Garkupfer); et centenarius cupri puri 8 ad 12 semuncias argenti. Strata recenset* LEHMANNVS cit. 170 sq.

64. CVPRVM cotis. LINN. *S. N. 26, 10.* Sanderz.

Minera cupri in arenario varii coloris. LERCH. *oryct. p. 51.*

*Locus praecedentis, sub eius stratis in stratis peculiaribus.*

## PLVMBVM.

65. PLVMBVM particulis cubicis. LINN. *S. N. 27, 4.* Bleiglanz.

Plum-

Plumbum ſulphure et argento mineraliſatum, minera teſſulis maioribus vel minoribus, vel granulis, micante. WALL. *min.* 273.

*Locus:* Eisleben *inter cuprum ſchiſti;* Wettin *inter lithanthraces in fiſſuris ſtratorum, cryſtallis quarzoſo-ſpatoſis repletis, teſſulis maioribus et minoribus (grob und kleinwürflich) et granulis (kleinſpeiſig), atque ibidem in tenuibus lamellis;* Dölau *in fiſſuris lithanthracis in ſpato compacto ſubdiaphano.*

## STANNVM.

66. STANNVM cryſtallis columnaribus nigris. LINN. *S. N.* 28, 2. Schirl.

Corneus cryſtalliſatus priſmaticus, lateribus inordinatis. WALL. *min.* 139, 20. 2. 3. niger et fuſcus.

*Locus: Inter lithanthraces, et in campis vagum *. Affrictu albicat ſemper, textura multifariam variat.*

67. STANNVM cryſtallis teſſulatis rubicundis. LINN. *S. N.* 28, 3. *mat. med. lap.* 48. Granat.

Gemma plus minus pellucida, colore obſcure rubro, in igne permanente, lapide liqueſcente. WALL. *min.* 117.

Granatus. Vulgo.

*Locus:* Giebichenſtein *in ſaxo, communicatum a Dno.* F. W. V. LEYSER; *in ſpato compacto ſcintillante lacteo eleganter rubro variegato, ibidem lectum et communicatum a Dno.* PRAESIDE; *et in quarzo albo *.*

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

## CLASSIS III.

# FOSSILIA.

## ORDO I.

## CONCRETA.

## SAXVM.

68. SAXVM rubicundum, granulis albis ſubſpatoſis et quarzoſis aqueis.

 *Locus:*

*Locus:* Hala *bei der Amtsziegelſcheune in der Allee.*

*Conſtat rupe ſolida ſordide rubicunda ſubcotacea, ad chalybem parum ſcintillante, in aqua forti non ſolubili vt etiam ſequentes omnes; referta granulis albidis et aqueis.*

69. SAXVM album ſubſpatoſum deliqueſcens.

*Locus:* Giebichenſtein *pone vineam die Weintraube, et trans Salam, e regione huius, bis an die Heide hin.*

*Conſtat rupe ſolida, ſupra ſub humo fiſſili, alba ſubſpatoſa: acidis non ſolubile, ſub dio fatiſcit, hinc ad vſus oeconomicos ineptum: adſperſum granulis quarzoſis.*

70. SAXVM ſubcotaceum, granis ſpatoſis rubicundis et quarzoſis aqueis.

Saxum glareoſum. LERCH. *oryct. p. 16.*

*Locus:* Giebichenſtein, *e regione prati* Gimmerizenſis, *et trans Salam idem ex oppoſito.*

*Conſtat rupe ſolidiuſcula griſea cinerea aut rubicunda, granis maioribus ſpati rubri et minoribus quarzi aquei referta, nonnunquam et mica nigra aut cuprea, et granis granatinis non ſcintillat; porphyrio ſimile quoad faciem externam, non quoad duritiem et texturan.*

71. SAXVM friabile, granulis albis vireſcentibus et ſordide rufis aggregatum.

*Locus: rupium reliquarum fiſſuras replet.*

*Conſtat lapide maxime friabili, aggregato ex granulis rufis, albo- et viridi-ſpatoſis. Vbi ſaxo praecedenti adhaeret, vtrumque in ſuperficie fibroſum apparet et quaſi amiantiforme.*

72. SAXVM pallide rubeſcens, granulis ſpatoſis albis.

*Locus: rupes in prato* Gimmerizenſi; *et trans Salam in partibus oppoſitis.*

*Conſtat rupe ſolidiuſcula ad chalybem parum ſcintillante.*

73. SAXVM impalpabile rubrum, granulis ſpatoſis albis et rubicundis.

Porphyrius Giebichenſteinenſis. *Vulgo.*

*Locus: rupes cui arx* Giebichenſteinenſis *ſuperſtructa eſt; et trans Salam, e regione, prope* Cröllwiz; Trotha; *et e regione ad molendinum*

*lendinum chartarium;* Hala im Stadtgraben hinter der Schulkirche; Diemiz; *rupes* Gimrizenſis (63.)

*Conſtat rupe ſolida rubra, ſaturatius in prioribus, dilutius in duobus poſterioribus locis, ad chalybem plus minus, in poſterioribus fere non ſcintillante; referta granulis ſpatoſis albis et rubicundis inaequalibus, in duobus prioribus crebris ſubaequalibus albidis, paucis rubicundis, paucioribus quarzoſis.*

*Vſus: exiguus pro aedificiis.*

74. SAXVM fiſſile rufum, atomis margaceis et quarzoſis.

*Locus:* Giebichenſtein, *e regione* des Gimmerizer Buſches.

*Conſtat lapide ſolido, ſtratis fiſſilibus; aggregato ex granulis minimis rufis albisque, inſtar cotis.*

75. SAXVM fiſſile albido-vireſcens, atomis quarzoſo-ſpatoſis albis.

*Locus praecedentis.*

76. SAXVM ſiliceum, granis ſpatoſis albis opacis et quarzoſis aqueis.

*Locus praecedentis.*

*Conſtat ſilice 3. viridi, fuſco aut rufo, granis ſpati candidi maioribus, et granatinis ſaepius diſtincto. Continet hic carneolum ſupra 13, β. adductum.*

77. SAXVM micaceum cotaceum. LINN. *S. N. 31, 16.*

*Locus horum ſaxorum, 74-77. eſt rupes ad fluuium Salam, e regione nemuſculi* Gimmerizenſis, *rupem* Giebichenſteinenſem *oblique interſecans, conſtat ſtratis ſaxi 65. 66. alternis, ad horizontem obliquis; quibus paſſim interſperſi ſunt lapilli 76. 77.*

*Vſus ad aedificia, lithoſtrota.*

Omnes diuerſae rupes Giebichenſteinenſes ex orientali in occidentalem plagam extenduntur: et ſaepe vna eademque ſpecies ſupra ſub humo finditur horizontaliter et ſtrata format, quae in maiore profunditate ſolida eſt, nec veſtigia fiſſurum horizontalium monſtrat.

78. SAXVM impalpabile ſiliceum fuſcum, granis ſpatoſis rufeſcentibus et albis. Porphyr.

Porphyrius montis ſereni. *Vulgo.*

*Locus: totus mons ſerenus hoc lapide conſtat: huic ſimilis in rupe* auf der Gimrizer Wieſe *occurrit:*

*Quo melius differentia horum ſaxorum (73. 78.) quae nomen porphyrii merentur, perſpiciatur, illa et inter ſe et cum porphyrio aegyptio rubro, cuius fragmentum antiquum vtrinque politum, Celeb. Dnus* PRAESES *beneuole communicauit, conferamus.*

α. Saxum 73. prope Halam, an und in der Allee, *eſt dilute rubrum, aut ex rubro et cineraſcente compoſitum; particulis magis cotaceis, omnium maxime friabile; granis ſpatoſis albis aut potius ad flauum colorem vergentibus inaequalibus, et quarzoſis plurimis. Parce ſcintillat, raſura album.*

β. Saxum 73. im Stadtgraben hinter der Schulkirche *ſaturatius eſt, ſed colore ad cinereum vergente, granis ſpatoſis maioribus albis et rufeſcentibus ſubaequalibus crebris, quarzoſis rarioribus; magis ſcintillat, parum raſile.*

γ. Saxum 73. inter Giebichenſtein et Trotha, *multo ſaturatius eſt, colore paullo ad hepaticum inclinato, granis multis ſpatoſis ſubaequalibus maioribus albis et rubicundis, quarzoſis vix vllis; multum ſcintillat, non raſile eſt ſed ad ictus chalybis diſſilit.*

δ. Saxum impalpabile ſiliceum ſanguineum, granis ſpatoſis albis compactis decuſſantibus. Porphyrius ſeu leucoſtictos obſcure rubens ſeu purpureus, maculis paruis niueis ſeu etiam dilute rubentibus. SCHEVCHZ. *helu. 6. p. 122.* Porphyrius aegyptiacus, Porphyrites leucoſtictos PLIN. *36, 7. coloris ſanguinei ſaturati eſt, granis multis oblongis ſubaequalibus intercuſſantibus, ſpati candidiſſimi, nonnumquam punctulis ſanguineis adſperſi, compacti et ſcintillantis; inſuper multis punctis obſcurioribus, quarzoſis, in lapide rudi non, ſed in polito oculo attento manifeſtis interſperſis; duriſſimum eſt, omnium viuaciſſime ſcintillans, ad chalybem diſſiliens, nullo modo raſile.*

ε. Saxum 78. *eſt coloris hepatici, granis ſpatoſis albis et rufeſcentibus ſubaequalibus, quarzoſis paucis: multum ſcintillat, ad chalybem non raſile, ſed diſſiliens.*

*Hinc ſequitur, ad δ. proxime accedere γ. et ε, ſed γ. magis; et δ. omnium maxime accedere ad naturam iaſpideam, tum γ. δ. β. α.*

*reliquae*

*reliquae varietates 64. inter has intermediae, facile collocandae sunt.*

79. SAXVM cotaceo quarzosum, particulis lacteis. LINN. *S. N. 31, 5.*
*Locus: inter rupes* Giebichensteinenses *in frustis; in der Heide vndique dispersum; colore saepe nigricante.*

80. SAXVM spatosum rufum, mica nigra, particulis quarzosis. LINN. *S. N. 31, 11.*
*Locus:* Beichliz, *rupestre.*
*Constat spato compacto scintillante, rufo aut albido, particulis quarzosis et mica nigra distincto; inseruit ad exornanda opera hydraulica in horto Stecheriano Beichlizensi.*

81. SAXVM quarzoso-cotaceum incarnatum, squamis micaceis nigris decussantibus. LINN. *S. N. 31, 8.*
*Locus: vagum in campis.*

82. SAXVM cotaceum rufum, granulis quarzosis albis. LINN. *S. N. 31, 2.*
Schistus bruno-ruber micis refertus. DACOST. *foss. 1. p. 176.*
Saxum Rothenburgense ex pallido omnium durissimum. LERCH. *oryct. 16.*
*Locus:* Rothenburg, *rupestre.*
*Vsus frequens ad molares lapides.*

83. SAXVM quarzosum spatosum album, mica squamosa atra. LINN. *S. N. 31, 6.*
*Locus:* Ophausen, *et passim vagum; continet saepe grana granati.*

84. SAXVM schistosum nigrum, mica argentea.
*Locus: supra et inter strata lithanthracum, praesertim* Dölau.
*Constat schisto nigro, scriptura cana, refertissimo miculis micae argenteae.*

85. SAXVM cotaceum cinereum, mica argentea.
*Locus:* Wettin *vbi stratis lithanthracum incumbit, hinc vocatur* Dachgestein.
*Constat lapide cotaceo cinereo, granis inaequalibus, mica argentea distincto.*
*Omnes huius generis species vagae saepe sunt passim in campis, a rupibus suis disruptae.*

## TOPHVS.

86. TOPHVS calcareus lebetum. LINN. *S. N. 32, 1.* Keſſelſtein.
Porus aqueus, aqua ſimplici generatus. WALL. *min. 297.*
*Locus: in ahenis, vbi generatur ab aqua fontana copioſe, a fluuia in nore copia.*

87. TOPHVS argillaceus polymorphus. LINN. *S. N. 32, 5.*
β. Tophus glareae farinacae, poroſus et reticulatus. GRON. *ſupell. lap. p. 52, 2.* Zabenſtedter Cämenttoph.
γ. Zingiberites. LERCH. *oryct. p. 25.* Ingwerſtein.
*Locus:* β. Zabenſtaedt. γ. Brandorf, *vineae Halenſes, ripae Salae paſſim: ad viam inter* Gröbers *et* Groskugel, *ſaepius fiſtuloſus* *.
β. *Plerumque eſt ex turfa generatus, coloris albidi, flaui aut ſubfuſci; ſaepe includens conchas cochleasque, ramulos et folia vegetabilium; coralla, ad quae pertinet:* Weiſſe feine marmorartige Maſſe mit durchgehenden zweigigen Madreporiten, mit runden Aeſten, ingleichen einigen inneſizenden pectunculiten, aus dem Tophbruche bei Zabenſtedt *. Conf. 102, 1. 5. 7.; 113. 115. 117.
*Vſus: metallurgicus ad promouendum fluxum ſchiſti cupriferi Mansfeldici; ad aedificia.*

88. TOPHVS calcarius ſtalactiticus, ſuperficie verrucoſa. GRONOV. *ſupell. p. 53, 19.* Blumenkohltoph.
β. Tophi ſpecies quae muſco ſimilis eſt. LERCH. *oryct. p. 25.* Moostoph.
*Locus:* Querfurt *in marmore 18.* Lieskau *in marm. 19.* Schaafſtedt
*Conſtat ramulis luteſcentibus congeſtis vel inordinate diſpoſitis, vt α. vel erectiuſculis apice contiguis, hinc ſuperficie verrucoſa; vt β. vel verrucis ſimplicibus craſſioribus aggregatis. Omnis calcarius eſt et in acidis ſoluitur.*

89. TOPHVS argillaceo-ochraceus. LINN. *S. N. 32, 7.*
Terreficatum vegetabile radicis. WALL. *min. 313.*
*Locus:* Laublingen *et comit. Mansfeld. paſſim.*
*Concretus ex foliis et radicibus emortuis, nonnumquam et conchis variis.*

90. TOPHVS arenoſo-ochraceus. LINN. *S. N. 32, 7.*
*Locus: α. Sala, lectus a celeb. Dno* PRAESIDE: *optime conuenit cum deſcriptione Linnaeana, ferrum incorruptum includit. Conf.* BÜTTN. *rud. 281.*
β. *arenifodina in der Heide prope* Nietleben; *concretus ex glarea alba, et ochra ferrea; fiſtuloſus eſt, hinc dicitur Sandpfeifen; intra cauitatem continet arenam albam.*
γ. *Integra rupes* in der Heide bei dem groſſen Faſahnteiche, *conſtat ex ſabulo ochra ferri concreto, hinc ad hanc ſpeciem referenda. Coloris rubiginoſi eſt, ſtratis fiſſilibus, nonnullis friabilibus, aliis ſolidioribus.*

91. TOPHVS humoſo-ochraceus. LINN. *S. N. 32, 8.* Sumpferz.
Ferrum argilla mineraliſatum, minera intrinſece colore ferreo aut caeruleo. WALL. *min. 252.*
α. Minera ferri ſubaquoſa rubens. WALL. *min. 252, 1.*
Ferri minera rubicundi coloris et maxime in pulueris forma; mulmige Eiſenminera. LERCH. *oryct. p 53.*
*Locus*: Brachwiz, Nauendorf, *friabilior et obſcurior;* Giebichenſtein *e regione patibuli, ſolidior, dilutior.*

## STALACTITES.

92. STALACITITES cretaceus incruſtans. LINN. *S. N. 33, 1.*
Porus aqueus cruſtaceus, circa alia corpora concretus. WALL. *min. 298.*
α. Incruſtatum calcarium. WALL. *min. 298, 1.* LERCH. *oryct. p. 31.*
β. Incruſtatum ſalinum. WALL. *min. 298, 3.* Scheep.
*Locus: α. Puteus quidam Halenſis* LERCH. *inter* Wettin *et* Rothenburg, *quod fruſtula pauca ſchiſti, et lapillos rubros ſolidos, nec cum acidis efferueſcentes, nec ad chalybem ſcintillantes, nec politionis capaces, incruſtat. Lapis ipſe albus eſt, nonnunquam ſubſpatoſus.*

93. STALACTITES marmoreus tunicato-cruſtaceus, apice natroſus. LINN. *S. N. 33, 2.*
Porus aqueus ſtillatitius, in aëre ſub ſtillicidio concretus pendulus. WALL. *min. 299.*

*Locus:*

*Locus: cellae antiquae.*

94. STALACTITES marmoreus ſolidus. LINN. *S. N. 33,4.*
Stalactites ſeu ſtalagmites, Sinter. HENKEL. *pyritol. 341.*
*Locus:* Wettin, *ad parietes cuniculorum derelictorum.*
*Conſtat cruſta tenui albido-cinerea ſolida, ſuperficie vndulata.*

95. STALACITITES calcario-natroſus ſupra aquas concretus.
Schwimmender Sinter. HENK. *pyrit. 342.*
*Locus:* Wettin *in cuniculis derelictis, ſuperficiei aquarum ibi ſtagnantium innatus et quaſi natans.*
*Conſtat cruſta tenui alba ſuperficie aequali, intus cryſtallis natroſis vix pellucidis paruis oppoſitis aggregatis.*

92. STALACTITES argillae calcariae ſaxo innatus cruſtaceus ſinuoſus. GRONOV. *ſupell. 55,5.*
*Locus:* Giebichenſtein am Schloſsfelſen, *ab aquae inde defluentis riuulis generatus.*
*Conſtat bracteis tenuibus cinereis, ſuperficie botryiformibus, ſaxis adhaerentibus; nonnumquam lichenes incruſtat ibidem habitantes. Efferueſcit cum aquaforti. Oculo armato aliquid cryſtallini monſtrat.*

## AETITES.

97. AETITES embryone terreſtri libero. LINN. *S. N. 35,2.*
Aëtites terra incluſa. WALL. *min. 448.*
Aëtites geodes. LERCH. *oryct. p. 23.*
*Locus: limifodina Halenſis nonnumquam; ſabuletum* Diemizenſe.

98. AETITES embryone terreſtri fixo. LINN. *S. N. 35, 2.*
Aëtites figurae globoſae, cylindricae, conicae, oualis et oblongae, cruſtae ex flauo rubicundae, ita vt eminus nonnulli eorum exacte placentulas, vulgo Pfannkuchen, mentiantur; malleo autem diffracti omnes arenam albicantem cum flaueſcente mixtam offerunt. LERCH. *oryct. p. 23.*
*Locus: arenifodina in der* Heide, *prope* Nietleben.
*Conſtat topho ochraceo; intra quem continetur glarea.*

99. AETITES embryone lapilluloſo libero. LINN. *S. N. 35, 3. mat. med. lap. 53.*
Klapperſtein.

Aëtites

Aëtites lapide incluſo mobili. WALL. *min.* 448, 1.
Aëtites externe ſcaber et colore varius, alium lapillum continens, vnde concuſſus crepans ſonat. LERCH. *oryct. p.* 23.
*Locus:* Diemiz *in ſabuleto;* Seeburg.

## CALCVLVS.

100. CALCVLVS teſtae concharum. LINN. *S. N.* 37, 8. *mat. med. lap.* 56. Perſ.
Calculi animalium concharum. WALL. *min.* 454.
*Locus:* Paſſendorf, *in muſculo vulgari, ſeu Concha* 1332. LINN. *Fn. Suec. obſeruante viro rerum naturalium admodum perito* G. A. GRÜNDLERO, *chalcographo.*

## ORDO II.

# PETRIFICATA.

## HELMINTHOLITHVS.

101. HELMINTHOLITHVS lithophyti. LINN. *S. N.* 38, 1.
Coralla. WALL. *min.* 318. ſqq. LERCH. *oryct.* 31.
*In tanta coralliorum foſſilium copia notabiliora tantum, praeſertim ex muſeo Celeb. Dni* PRAESIDIS, *aut quae* LINNAEVS *in diſſ. corallia baltica, amoen. ac.* 1. *p.* 74. *recenſet, adducemus. Quae potiſſimum ſiliceae indolis eſſe,* LERCHIVS *vult: nos pauciora ſilicea, ſed maximam coralliorum partem indolis calcariae eſſe obſeruauimus.*

1) *Madrepora* ſimplex turbinata laeuis: ſtella concaua. LINN. *cor. balt* 1. *f.* 1-7. *praeſertim varietas* γ. δ. ε. *In arenifodina Diemizenſi et Schraplauienſi. Maſſa calcaria alba:* δ. *ſpatum calcarium candidum.*

2) *Madrepora* compoſita, cylindris flexuoſis ſcabris, cortice hinc inde coalitis LINN. *cor. balt.* 7. *f.* 13. Fragmentum corallii BUTTN. *corall.* 20. *t.* 1. *f.* 10. Rami collaterales nodoſi BÜTTN. *cor.* 21. *t.* 2. *f.* 1, 1. ramus corallinus denſior nodoſus ſtriatus ac

gyratus. BÜTTN. *corall.* 22. *t.* 2. *f.* 10. *Prope* Halam, Querfurtum.

3) *Aſtroitae* variae ſpecies. WALL. *min.* 322. LERCH. *or.* 32. BÜTTN. *corall.* 21. *t.* 1. *f.* 14. 15. 22. *t.* 2. *f.* 5.

4) *Millepora* ſubrotunda, poris minimis confertis, maioribusque crenatis remotis. LINN. *cor. balt.* 13. *f.* 24. *In ſilice prope* Halam. *In marmore* Querfurtenſi.

5) *Millepora* poris contiguis angulatis, diaphragmatibus transuerſalibus plurimis. LINN. *cor. balt.* 15. *f.* 21. *In maſſa calcaria alba prope* Halam.

6) *Millepora* poris contiguis ſubrotundis, diaphragmatibus transuerſalibus plurimis. LINN. *cor. balt.* 16. *f.* 23. Placenta corallina BÜTTN. *corall.* 23. *t.* 2. *f.* 15. 16. Hala *paſſim.*

7) *Millepora* tubis ouatis, longitudinaliter reticulatimque concatenatis LINN. *cor. balt.* 17. *f.* 20. Corallion globoſum et quodammodo preſſum, ductibus erroneis, gyratis ac contortis. BÜTTN. *corall.* 20. *t.* 1. *f.* 11. *In arenifodina* Diemizenſi *indolis calcariae.*

8) *Millepora* tubulis contiguis angulatis confertis parallelis. Maſſa corallina globulum poroſum continens. BÜTTN. *corall.* 22. *t.* 2. *f.* 6. 7. *In ſilice ex agro* Halenſi; *arenifodina* Querfurtenſis. *Specimen huic ſimillimum im campo prope* Halam *legit cel. Dn.* PRAESES, *conſtans ex ſaxo* 79. *ingentis magnitudinis vltra* 10. ℔. *ponderans, tubulis parallelis craſſitie pennae anſerinae.*

9) *Millepora* membranacea plana, punctis contiguis quincuncialibus. LINN. *cor. balt.* 20. *f.* 19. Lapis corneus, reticulo marino, ſ. Retepora et Eſchara obductis. BÜTTN. *corall.* 29. *t.* 4. *f.* 9. *Circa* Querfurtum.

10) *Millepora* ramis cylindraceis dichotomis, ſeriebus longitudinalibus punctatis. LINN. *cor. balt.* 11. *f.* 15. Corallia ſubtiliſſima BÜTTN. *corall.* 28. *t.* 4. *f.* 1. *Inter arenam prope* Diemiz *et* Querfurt *in ſilice.*

11) *Millepora* ramoſa, tubulis ad angulum acutum coëuntibus. *Longitudinaliter diſſecta figuram habet ſpicae ſecalinae; transuerſim, entrochos refert, in marmore flaueſcente nitido. Prope* Löbejün *repertum et communicatum a Dn.* D. IAMPERT.

12) *Tu-*

12) *Tubularia* tubis hexangulis. WALL. *min. 321, 5.* Specimen ſingulare corallinum gothlandicum. LINN. *cor. balt. 21. f. 27. Paſſim in agris* Halenſibus *obſeruatur; indolis calcariae, colore albo aut caeruleſcente, deſcriptioni Linneanae ex aſſe reſpondens.*

13) *Alcyonium* cauernoſum. Alcyonium primum Dioſcoridis. DONAT. *adr. 59. t. 8. E muſeo cel. Dni* PRAESIDIS. *Cauernae maiores et minores punctiformes irregulares, vt deſcribuntur et depinguntur a* DONATO, *repletae materia albida et ſubdiaphana calcaria.*

14) *Alcyonium* lamelloſum. Fungites ex membranis vndulatis compoſitus. WOLT. *min. p. 44. Conſtat lamellis fornicatis, nonnumquam ſinuato-flexuoſis, ſibi incumbentibus, ſaepe milleporis hinc inde repletum, quae ad eſſentiam corallii non pertinent. Coloris eſt flaui aut albidi, in aliquo ſubdiaphano puncta nigra crebra inter lamellas. In campis prope* Halam, Pritſchene, Wettin; *vagum, calcarium; polituram recipit optimam, et adſpectum praebet iucundum.*

102. HELMINTHOLITHVS teſtacei. LINN. *S. N. 38, 2.*

α. Helmintholithus cochleae. LINN. *S. N. 38, 2. b.*

1) *Cochlites* WALL. *min. 366.* LERCH. *oryct. p. 35. Prope* Querfurt, Eisleben *in topho,* Lieskau *in marmore,* Schraplau *inter ſabulum.*

Cochlearum operculum lapideum. WALL. *min. 366. 4. In turfa* Zabenſtedtenſi, *calcinatum.*

2) *Neritae.* WALL. *min. 367.* Neritae LERCH. *oryct. p. 36. In marmore* Querfurtenſi *ſaepius cryſtallulis ſpatoſis repletae; in arenifodina prope* Schraplau.

3) *Trochites* WALL. *min. 368.* LERCH. *oryct. p. 35. Cum praecedente.*

4) *Buccinitae* WALL. *min 369.* LERCH. *oryct. p. 35. Prope* Querfurt, Weidenbach, Farrenſtedt, Lieskau *in marmore;* Schraplau *in ſabuleto calcinati.*

5) *Strombitae.* WALL. *min. 369.* LERCH. *oryct. p. 35,* BÜTTN. *rud. p. 143 225. t. 29. Cum praecedente;* Eſperſtedt. *Huc pertinet:* Ein von einander geſprengter noch nicht 2 Linien langer unaus-

unausgefüllter Strombus, woran man die innere Structur schön sehen kan, aus dem Tophsteinbruch bei Zabenstedt *.

9) *Turbinites* WALL. *min. 371.* LERCH. *oryct. p. 35. Cum praeced. Huc referendi:* Ganz kleine Turbiniten mit natürlicher Schale, in einem ansehnlichen Stück verhärteten Tophs ohnweit der faulen Wiese vor Halle *.

Conf. BÜTTN. *rud. t. 27. f. 2-10. 16. 18. 30.*

7) *Volutites* WALL. *min. 372.* Voluta testa naturali colorum reliquiis insigniis minima, in terra turfacea petrificata *von Zabenstedt* *.

β. Helmintholithus cypraeae.

8) *Concha venerea.* WALL. *min. 377.* BÜTTN. *rud. p. 256. Prope* Schraplau, *infrequens.*

γ. Helmintholithus dentalii.

9) *Canalites.* WALL. *min. 364.* Tubulites, entalium. LERCH. *oryct. p. 36.* BÜTTN. *rud. 266. In marmore prope* Querfurt; *in sabuletis prope* Schraplau *et* Diemiz; *limifodina* Loderslebiensi.

10) *Vermiculites.* WALL. *min. 394.* Tubuli vermiculares. SCHEUCHZ. *hist. nat. helu. 6. p. 289.* In silicibus, *ex agro Halensi* *.

δ. Helmintholithus nautili. LINN. *S. N. 38, 2. c.*

11) *Nautilites* WALL. *min. 365.* LERCH. *oryct. p. 34.* BÜTTN. *rud. 271. t. 30. f. 1. Prope Querfurt in marmore.* Ein kleiner Nautilit in Feuerstein mit 7 Concamerationen und deutlicher lezter Windung *.

12) *Cornu ammonis* WALL. *min. 378.* LERCH. *oryct. p. 34.* BÜTTN. *Kukenb. p. 6. fig. rud. p. 270. t. 13. Prope* Weidenbach, Querfurt, Ophausen, Kukenburg, *raro testa adhuc integra; ad* Halam *in silice. Ad hanc speciem pertinet:* Ein in einen Feuerstein eingeschwemmtes noch nicht 2 Linien im Durchschnitte grosses Ammonshorn von 3 Windungen, woran man an den 2 äussersten die Concamerationes recht schön sehen kan; bei Schraplau gefunden *. Ein ganz kleines Ammonshorn, mit 2 Windungen, auf einem Feuerstein hinter dem Waisenhause gefunden *.

13) *Orthoceratiti recti.* WALL. *min 395. 1.* Orthoceratites LEHM. *Flözgeb. p. 73. t. 1. F. C. D. bon.* Alueoli LVIDII SCHEUCH. *hist. nat. helu. 1. t. 5. f. 10. 6. p. 325. f. 157.* Tubulus concameratus KLEIN. *tubul. marin. p. 7. t. 2-8, Variat et situ siphonis,*

*qui*

*qui vel centralis, vel eccentricus, vel marginalis eſt, circumferentia vel orbiculari vel anguloſa; et ſtructura externa, quo reſpectu* KLEINIVS *c. l. varietates eius optime determinauit. His valde affines ſunt coni concamerati aut alueoli, baſi Belemnitarum ſaepius inſerti* KLEIN. *tub. p. 12. qui pariter vt orthoceratitae, cameras habent hinc conuexas, inde concauas, et ſiphunculum; quare* SCHEVCHZERVS *falſo orthoceratitas pro talibus alueolis habuit. Diſcrimen forſan ponendum erit in figura, vt conici omnes pertineant ad belemnitas, ad orthoceratitas vero cylindrici cameris aequalibus, et fuſiformes oblongi ſenſim attenuati, horumque fragmenta.*

*Vagus eſt paſſim circa* Halam. *Huc referendi erunt:* Eine geſchliffene Platte von Muſchelmarmor, darauf drei Orthoceratiten zu ſehen, denen die Kammern zum Theil mit Spat ausgefüllet ſind, und deren einer den Sipho ſchön zeiget, von den Aeckern um Halle*. Zwei orthoceratiten, davon der eine den Sipho deutlich zeiget, ex agro Halenſi *. *Quibus addendi ex muſeo Cel. Dni* PRAESIDIS: Orthoceratites ſiphone marginali cylindrico geniculato. Orth. cylindricus, ſiphone eccentrico tereti ſpatoſo. Orth. motu torrentis laeuigatus.

14) *Aſteriae* WALL. *min. 350.* LERCH. *oryct. p. 38.* Aſtroites BÜTTN. *rud. 275. t. 16. f. 5.* (α.) 3. (β.)

(α) Aſteriae angulares. WALL. *min. 350. 1.* Lapides ſtellares RITT. *calenb. 1. p. 17. f. 4.* Aſteria pentagona, lineis polygoni introrſum anguloſis. SCHEVCHZ. *helu. 6. p. 323. f. 152.* Aſteriae pentagonae pentaphyllae. ROSIN. *ſtell. marin. p. 35. t. 5.* (Aſteria tetragona ROSIN. *ſtell. p. 35. t. 5. f. 18, 19. rarius occurrit ad Diemiz in ſabuleto.*)

(β) Aſteriae columnares WALL. *350, 2.* Aſteria entrocho ſimilis. SCHEVCHZ. *helu. 6. p. 322. f. 150, 53,* Aſteriae pentaphyllae. ROSIN. *ſtell. mar. 40. t. 4. 5.*

*Ambae varietates in ſabuletis ad* Diemiz Schraplau, *in ſilicibus.* Alle Sorten von Aſteriis, ſowol einzeln als zuſammengeſezt, theils in ihrer ſpatartigen Subſtanz, theils in ſchönen Abdrücken in Feuerſteinen *.

*Circa asteriarum originem dissentiunt auctores; quidam pro petrificatis Medusae habent, quod refutat petrificatum Medusae ap.* ROSIN. *l. c. p. 88. t. 10. f. 2. nec asteriae verae ramosae inueniuntur: quidam pro partibus caudae encrinorum habent; sed illas cum entrochis confundunt falso, cum asteriae loculos quinque stelliformes, entrochi vero strias ex centro radiantes habeant; cum in tanta encrinorum multitudine, quae in museis est, nec vnus hucusque fuerit repertus cauda pentagona. Sunt vero* siphones orthoceratitarum; *quod de var. α. probat* Orthoceratites *Blankenburgensis* cylindricus, concamerationibus lamellosis tenuibus, striis ex centro radiantibus, siphone centrali; seu tubulus concameratus circulis asper KLEIN *tub. p. 11. cuius sipho, qui mobilis, est* asteria quinquangularis *quodammodo pressa, ochra ferri tincta; vagina similiter quinquangulari. De var. β. idem monstrant Gothlandici duo, alter* cylindricus transuersim profunde sulcatus: sulcis transuersim striatis; *alter* cylindricus transuersim obiter sulcatus, vterque siphone centrali, constante ex asteriis substantiae spataceae. *Atque hi sunt ex museo Fautoris nostri saepius laudati. Quod vero loculamenta quinque asteriarum harum in subiecto naturali aut vacua, aut substantia animali repleta fuerint olim, probat* asteria *var. β.* solitaria candidissima vix petrefacta, in qua loculamenta vacua sunt, non repleta; *quam cel. Dn.* PRAESES *cum alia, in qua loculamenta parua quantitate materiae lapideae plena sunt, eruit ex arenifodina prope* Schraplau. *Huic simillimam in silice exhibet* ROSINVS *stell. t. 9. A. 2. qualis et apud nos reperitur.*

15) Petrificata animalia vermium holothuriorum. WALL. *min. 346.* Belemnites. LERCH. *oryct. p. 32.* KLEIN. *tub. marin. p. 13. t. 5-9.* BRÜKM. *thes. subt. 73. t. 15-17.* BÜTTN. *corall 46 t. 4. f. 19. In silice,* BÜTTN. *in arenifodina* Diemizensi. *Dispositionem varietatum vid. in* KLEIN. *cit.*

ε. Helmintholithus conchae. LINN. *S. N. 38, 2. d.*

16) *Chamites.* WALL. *min. 380.* Chama. LERCH. *oryct. p. 36.* Concha. BÜTTN. *rud. p. 263. t. 27. f. 1. 28. A 2. B.*

*Prope* Querfurt, Schraplau *in sabuleto;* Esperstaedt *in silice,* Nietleben *in aëtite.* LERCH. *oryct.*

17) *Chamae*

17) *Chamae* pectinatae petrificatae. FRISCH. *muf.* HOFM. *p. 57.* Chama rugofa fubtiliter ftriata. LERCH. *oryct. p. 36.* *Prope* Querfurt. Valua einer Chamae pectinatae, 2 Zoll lang, aus und auf Feuerftein, aus der hallifchen Gegend *. Chamae pectinatae fchema in einer Sumpferzfchale vom Sandberge in der Heide *.

18) *Mufculites* WALL. *min. 381.* LERCH. *oryct. p. 36.* *In marmore prope* Querfurt, Kukenburg, Lieskau.

19) *Tellinites.* WALL. *min. 383.* LERCH. *oryct. p. 37.* *In limifodina* Halenfi.

20) *Bucardites* WALL. *min. 384.* LERCH. *oryct. p. 37.* *Prope* Querfurt, Efperftedt.

21) *Conchiti* valuis ftriatis, pectinum. WALL. *min. 394.*

Pectinites non auritus, LERCH. *oryct. p, 37.* *Prope* Weidenbach *et* Kukenburg.

(β) Pectinitae auriti WALL. *min. 385, 1.* LERCH. *cit. Cum praec.* Flache ungleichfeitige geöhrte Mufchel mit zarten Querftreifen von Ophaufen: fie hat die Figur einer Iacobsmufchel, aber ohne Centralftreifen *. Dergleichen erhabne Hälfte nach der innern Seite auf Mufchelmarmor, eben daher *.

22) *Solenites* WALL. *min. 386.* LERCH. *oryct. p. 36.* *Prope* Querfurt, Lieskau.

23) *Anomiae.* WALL. *min. 388.* *Terebratula, f. concha anomia* LERCH. *oryct. p. 38.* *Prope* Weidenbach, *et in filice* Halenfi *.

24) *Oftreo-pectinites* WALL. *min. 389.* Pectunculi lacunofi. LERCH. *oryct. p. 38.* *Prope* Querfurt et Weidenbach; Diemiz *in arenifodina.*

25) *Hyfterolithus.* WALL. *min. 423.* BRÜKM. *thef. fubt. p. 1. t. f. 1.* Exemplar integrum filiceum cornei coloris, in filice atro, lectum in campis Halenfibus, poffidet cel. Dn. PRAESES.

26) *Conchites* anomius: valuis trilobis. Lapides bini aluminofi diffracti nigri fiffiles, infectorum veftigia et figuras exhibentes, collecti in celebratiffima lapidicina aluminaria Andrarumenfi in Scania. BROMELL. *lith. Suec. fpec. 2. p. 494. f. bon.* Eiusdem generis lapides alii nigri, in quibus infectorum horum veftigia tenui mica aurea et argentea obducta, auri atque argenti colore elegan-

eleganter coruſcans; ex eadem lapidicina Scanica aluminaria. BROM. *lith. ſp. 2. p. 494. f. 496. 97.* Scarabaeorum vel aliorum vaginipennium animalculorum veſtigia, lapidi ſciſſili fuſco ac foetido impreſſa. Ex Wgothiae paroecia Karabylonga. BROM. *lith. ſp. 2. p. 525. f. 526. mala.* Lapis Fiſſilis ſubalbidus vel fuſcus, in ſuperficie et inter ſtrata ſua minimorum vermiculorum vaginipennium et cruſtatorum imagines innumeras exhibens, inuentus intra eiusdem Karabylongae lapidicinam calcariam in Wgothia. BROM. *lith. ſp. 2. p. 526. f. 527.* Eiusdem generis lapides inſectiferi, circa coenobium Wgothiae celebratiſſimum Warnhemenſe collecti. BROM. *lith. ſp. 2. p. 527.* Saxum foetidum nigrum, ſpoliis inſectorum maiorum vaginipennium refertum, ex eadem lapidicina in Karabylonga. BROM. *lith. ſp. 2. p. 528. f. ibid. mala.* Eiusdem generis ac magnitudinis inſecta cruſtata, lapidi calcario candido communi et inodoro immerſa. Ex Wgothiae paroecia Dahla. BROM. *lith. ſp. 2. p. 528.* Pagurus marinus lapideus. BRÜKM. *th. ſubt. p. 26. t. 1. f. 2. auerſa.* Conchites rotundus ſeu oblongus, tribus lobis diſtinctus, ſcarabaeum quodammodo referens. Conchites trilobus. WOLT. *min. p. 42.* Kaefermuſchel. LEHM. *Flözgeb. p. 72. t. 1. f. A. B. bon.* *In ſabuleto* Diemizenſi *rariſſima; vaga nonnumquam circa* Halam. Eine kleine Käfermuſchel mit derjenigen vorgekehrten Schale, welche LEHMANN von Flözg. t. 1. A. abbilden laſſen, in gelbgrauen Kalkſtein ex agro Halenſi *. Dergleichen etwas gröſſere Muſchelſchale, welche ſich von der innern Seite zeiget, auf grauen Muſchelmarmor, eben daher *. *Conf.* BÜTTN. *rud. t. 18. f. 13. vbi a latere anteriore conſpicitur, ſed nimis conica et acuta. Ceterum non perſpicio ſimilitudinem cum coleoptero aut paguro, quae vtrinque plane nulla eſt.*

103. HELMINTHOLITHVS zoophyti. LINN. *S. N.* 38, 3.

α. Helmintholithus echini. LINN. *S. N.* 38, 3. *a.*

1) *Echinorum* teſtae lapideae. WALL. *min.* 390. Echinites ſeu bufonites LERCH. *oryct.* 33.

(α) Echinites fibularis WALL. *min.* 390, 5.
*In arenifodina* Diemizenſi, *nonnunquam cruſta naturali ſpatoſa.*

β. Echi-

(β) Echinites mammillaris, echinometrites WALL. *min.* 390, 1. *Huc pertinet:* Ein etwas gequetſchter nicht ganz ausgefüllter nucleus eines echini cidaris, im Feuerſtein bei der faulen Wieſe *.

(γ) Echinites faſtigiatus, echinoconites WALL. *min.* 390, 3. Echinites galea FRISCH. *muſ.* HOFM. *p.* 33. caſſis galeolus *ib. Prope* Weſeniz, *in ſabuletis ad* Schraplau *et* Diemiz.

2) *Echinorum* clauiculae lapideae. WALL. *min.* 391. Lapis iudaicus LERCH. *oryct.* p. *33.* *In ſilice ſaepe impreſſus; in arenifodinis prope* Diemiz *et* Schraplau, *ſtriatus et tuberculoſus; copioſe prope* Laublingen.

3) *Echinorum* radii lapidei. WALL. *min. 392.* Aculei echinini BÜTTN. *cor. 46. t.* 4, *16. In arenifodina* Diemizenſi; *in ſilice.*

4) *Echinorum* teſtarum fragmenta, eminentia papillari caua praedita. WALL. *min. 393.* Impreſſiones exuuiarum echininarum. BÜTTN. *corall. 46. t. 5. f.* 7. *In ſilice rarius.*

β. Helmintholithus Meduſae. LINN. *S. N. 38, 3. c.*

5) *Helmintholithus* meduſae ramoſiſſimus, ramis parallelis angulatis articulatis: articulis multifidis. GRONOV. *ſupell. 18. n. 10.* Encrinus BRÜKM. *theſ. ſubt. p. 65. t. 12.* Stella marina LERCH. *oryct.* 38. ROSIN. *ſtell. marin. p. 1. t. 1-3.* RITTER. *oryct. Calenb. 2. p. 9. f. 2. 3. 4. bon. oryct.* Goſl. *p. 20. t. 1. f. 3. Locus rariſſimus* im farrenſtedter Lohbruch *et prope* Obhauſen: *plerumque ſtella quinquangularis, nonnunquam ſexangularis eſt, cuius exemplar ſpecioſiſſimum, ex muſeo Dni* PRAESIDIS *in aliud muſeum illuſtre translatum, aeri inciſum exhibet* KNORRIVS *coll. petrif. t. IX. a. aliud cel. Dn.* PRAESES *adhuc poſſidet: Conf.* ROSINVM *c. t. 14.*

6) Petrificata animalia articulorum compoſitorum ſtellarum marinarum, forma cylindrica longiori, centro diſtincto, ſuperficie per circulos in determinata diſtantia diuiſa. WALL. *min. 348.* Entrochus LERCH. *oryct. p. 38.* ROSIN. *ſtell. marin. p.* 72. t. 8. Trochitae *p. 6. t. 7. Sunt fragmenta caudarum encrinorum, vel diſtincta* (Trochitae) *vel concatenata* (Entrochi); *quod docet autopſia, collatio entrochi cum cauda encrini integra et diffracta, et habitatio iuxta encrinos; vid. fig. encr.* LANG. *cit. et* RITT. *tab. cit.*

*Locus:* Querfurt *in marmore.* Schraplau *et* Diemiz *in arenifodina.* *Entrochi milleporis inducti, in arenifodina* Diemizenſi.

7) Aſteriae ambitu protuberanti tumidae. ROSIN. *ſtell. mar. p.* 31. Dolioli ſigura lapillus SCHEVCH. *hiſt. nat. helu.* 1. *t.* 5. *f.* 7. *ſunt entrochi doliiformes, margine nonnihil eleuato; quibus diſtinguitur cauda, encrini velut roſarium globulis maioribus; qui eo magis conferti ſunt, quo propius cauda ad corpus accedit; quod in encrino magno* (103, 5.) *egregie apparet.*

## ENTOMOLITHVS.

105. ENTOMOLITHVS coleopteri. LINN. *Muſ. Teſſ.* 92, 2. *S. N.* 39, 2.

Entomolithus pterygeus ſcarabaei, WALL. *min.* 344, 1.

*Locus:* Rothenburg.

*Stalactites ſchiſti fruſtula incruſtans, continet* CARABI *aurati thoracem et elytra, lapidi a tergo tenaciſſime adhaerentia, a corpore ſeparata.*

*Argilla teſſellata* auf dem Lerchenfelde *continet in ſuperficie* ELATEREM *qui Scarabaeus minor longo et anguſto corpore totus niger, ſaltatrix.* RAI. *hiſt. inſ.* 78. *n.* 14. 92. *n.* 1., *integrum argilla totum vbique repletum fragillimum; vix tamen huc trahendum.*

## ICHTHYOLITHVS.

106. ICHTHYOLITHVS piſcis ſchiſtoſus. LINN. *muſ. Teſſ.* 100. *n.* 1. *S. N.* 40, 1. Fiſchſchiefer.

Zootypolithi piſcium. WALL. *min.* 352.

Piſces in lapide fiſſili cupreae naturae cum ſquamis adhuc conſpicui. LERCH. *oryct. p.* 39.

Ichthyites Eislebienſis ex comitatu Mansfeldico. SCHEVCHZ. *querel. piſc. p.* 8. *t.* 2.

*Locus: ſchiſtus in tecto ſchiſti cupriferi vbique;* Eisleben, Rothenburg, com. Mansf. *reliquis locis.*

*Errant auctores, ſi rhombulos ſuperficiem ectyporum piſcium tegentes, pro ſquamis venditant, (quae raro vel numquam reperientur rhombeae): cum potius caro piſcis ſint.*

107. ICH-

107. ICHTYOLITHVS piſcis marmoreus. LINN. *muſ. Teſſ.* 100. *n.* 2. *S. N.* 40, 2.

*Locus*: Eſperſtedt.

*In muſeo cel. Dni* PRAESIDIS *eſt* piſcis malacopterygius, *marmori albido ſubfiſſili immerſus, ad dimidium corporis diffractus. Pinnae dorſales nullae, ventrales hic* 3. *conſpicuae,* 1. *ad caput, longitudine* $2\frac{3}{4}$ *poll. rhen. non in eodem plano cum corpore, ſed ad ad latus flexa; radiis vltra* 20. 2 *ad duas tertias partes longitudinis corporis,* $2\frac{1}{4}$ *poll. longae, radiis circiter* 12, *ambae ad latus flexae. Corporis pars hic conſpicua linearis, tecta ſquamis rhombeo-ouatis laeuibus fuſcis plerumque* $\frac{1}{10}$ *poll. longis, quibus inhaerent nonnullae bracteae nigrae, laeues, ſplendentes. Caput non diſcernendum, praeter veſtigium aliquod branchiae. Latitudo maxima vltra* $1\frac{3}{4}$ *poll. Lapis alias albido cinereus, vbi corpus replet, gaudet colore griſeo-luteſcente.* (Ein groſſer Fiſchknochen, ſcheinet der groſſe Backendeckel von einem Karpen zu ſein, von Eſperſtedt *.)

*Conf.* BÜTTN. *rud. p.* 223. *t.* 24. *B. f.* 7. *vbi pinnam caudalem marmoream exhibet, cui ſimilis eſt:* Ein groſſer Fiſchſchwanz an welchem etwas einem Fragmente des Fiſchkörpers ähnliches anſizt, in einer Kalkniere von Ophauſen *.

108. ICHTHYOLITHVS dentis ſquali 103. LINN. *S. N.* 40, 3.
**Natterzünglein.**

Petrificata animalia dentium acutorum piſcium. WALL. *min.* 340.

Gloſſopetra. LERCH. *oryct. p.* 39. BÜTTN. *rud.* 242. *t.* 24. *B.* 9. *γ. A.* 7.

*Locus:* Ophauſen *et* Querfurt; Diemiz *in arenifodina,* Aaken, Hala *rarius in marmoris fragmentis vagis.*

*In muſeis praeſertim Cel. Dni* PRAESIDIS, *ſequentia reperiuntur ſpecimina ex dictis locis.*

α. Gloſſopetra anceps incurua, margine integro. *Maior eſt caeruleo-cinerea, maculis hepaticis, hinc plana, inde conuexa, ſiniſtrorſum incurua; minor flaueſcens, maeandris albis quaſi exeſis, dextrorſum curuata. Baſis ſolida.*

β. Gloſſopetra anceps recta, margine integro. Dens piſcis triangu-

 laris

laris in acumen desinens. SCHEVCHZ. *pisc. quer. p. 20. t. 3.* Dens piscis ora non serrata. *ib. Color flauescens, hepaticus, cinereus aut niger; saepe maeandris albis velut erosis distincta; vna lutescens, cui altera pusilla contigua.*

γ. Glossopetra teretiuscula anceps, basi bifurca. Dens piscis recuruus teretior SCHEVCH. *pisc. quer. p. 21. t. 3. helu. p. 335.* Glossopetrae lamiarum basi furcata WALL. *min.* 340, 2.

δ. Glossopetra teres recta striata, vtrinque minoribus contiguis. Dens piscis tricuspidatus SCHEVCH. *pisc. quer. p. 21. t. 3. huc pertinet. Ex basi nigra subbifurca exsurgit dens niger, et cuspides 2, 4. aut 6. paruae, vtrinque 1, 2, aut 3. nonnumquam plures, striatae. In marmore* Querfurtensi.

ε. Glossopetra laeuis subulata recta.

ζ. Glossopetra laeuis subulata incurua. Dens fossilis teres recuruus. SCHEVCH. *pisc. quer. p. 21. t. 3.*

η. Glossopetra subulata striata. *Nigra est, striis s. canaliculis minoribus. In marmore* Querfurtensi.

θ. Glossopetra subulata striata, apice laeui. *Fusca est, striis tenuissimis exarata, apice distincto laeui.*

ι. Glossopetra subulata subanceps, 4 ordinibus punctorum impressorum. *In singula acie ordo simplex punctorum excauatorum contiguorum. In medio lateris plani ordo compositus punctorum excauatorum, quem vtrinque cingit series punctorum distantium. In latere conuexo series duae punctorum distantium, et ad marginem dextrum ordo compositus punctorum contiguorum. Color obscure fuscus.*

*Glossopetras ε-ι. esse dentes delphini, probare videtur maxilla delphini, cui dentes adhuc inserti sunt, similis petrefactae mox describendae; e mus. excell. Dn.* PRAESIDIS.

Maxilla integra eadem quam depingit BÜTTN. *rud. t. 10. f. 6. quam possidet cel. Dn.* PRAESES, *substantiae est osseae, fusca, in superficie striata; ramus alter secundum totam longitudinem, quae est vltra 5. poll. rhen. patet; fissuras habet multas, marmore replétas. Dentes 14. conspicui sunt, anteriores $\frac{1}{5}$ poll. longi, posteriores longio-*

*longiores; omnes medio diffracti, intus materia lutea repleti, medio longitudinaliter caui; sed foramina dentibus vacua, et vnicus dens integer extrorsum niger, monstrat, eos esse var. η. Dentes fuere 31. Postice ad 1⅓ poll. nulli sunt dentes. Alter ramus ad ⅔ poll. exit. ex opposito lapidis latere, priori simillimus, long. 3⅔ poll. medullae loco, vt prior, marmor includit; nullos dentes. Matrix est marmor conchyliis repletum* Ophusanum.

109. ICHTHYOLITHVS dentis hemisphaerici. LINN. *Mus. Tess. 100. n. 4. S. N. 40, 4.*

Petrificata animalia dentium molarium piscium. WALL. *min. 341.*

Castanea petrificata. BÜTTN. *rud. p. 201. t. 18. f. 1.* Nux moschata. BÜTTN. *corall. p. 25. t. 3. f. 6.* (β) Querfurtense fossile *ib. p. 26. t. 3. f. 9.* Idem vegetabile olim marinum. *ib. t. 3. f. 10-12.*

Piscis cuiusdam mandibula. SCHEVCH. *quer. pisc. p. 21. t. 3.*

*Locus:* Querfurt.

*Dentes sunt hemisphaerici, nucleo fusco, in paruis subdiaphano, incrustato materia albida laeui calcaria, nonnunquam radiata amiantiformi, vix vltra dimid. lin. crassa. Aliquam similitudinem habent cum castaneis. Cel. Dn.* PRAESES *possidet:*

α. Odontopetram laeuem maximam, alueolis duobus quibus olim odontopetrae inhaeserant, dendritis repletis.

Odontopetras duas magnas contiguas diffractas, ochra ferri lutea loco nuclei.

Odontopetram laeuem, topho verrucoso inhaerentem.

Odontopetras II. paruas magnitudine pisi minoris; *contiguas, nonnullas diffractas, quae vel nucleo carent, vel nucleum habent subdiaphanum: substantiam albam spatiformem, crustam tenuissimam nigram. Reliquae nigrae sunt, laeues splendentes. Inhaerent marmori conchaceo* Ophusano.

*Harum originem docet* IVSSIEV *act. parisin.* 1723.

β. Odontopetras duas nigras, superficie striato-rugosa, marmori immersas.

Odontopetras in maxilla. *Haec est massa fere informis, substantiae osseae, coloris ex cinereo carnei, cui inhaeret odontopetra nigra laeuis, prope hanc vestigium alius; alia iuxta hanc priori simi-*

 *lis*

*lis, sed ex situ naturali deorsum pressa; magnitudine castaneae. Matrix est marmor conchyliis scatens; in quo etiam sunt glossopetrae duae var. ζ. albidae marmoreae.*

*Hic imprimis notandum:* Ein Fragment von einem Fischkinbacken, 1 Zoll lang, und am breitsten Orte ½ Zoll breit, noch nicht 3 Lin. hoch oder dicke, in welchem neben einander 7 Reihen schwarze Fischzähne, BÜTTNERS versteinte Castanien, feste sizen, wiewol nicht mehr als 4 Reihen aus dem darauf befindlichen Gestein ausgearbeitet sind, und nur das 3 Reihen unterm Gestein noch verborgen, am abgebrochenen Ende zu sehen ist. Der sichtbaren Zähne sind 30 Stük, an den 12 äussersten zeigen sich die weislichen Wurzeln deutlich. Einige dieser Wurzeln sind an der Seite etwas abgesprengt, wodurch sich offenbaret, dass sie nach unten zu hol sind, welches auch an einem ausgebrochenen Zahne ersichtlich. Die grössesten dieser Zähne sind wie knöpfe von Steknadeln, die man Stieflettennadeln nennet. Von 3 Stücken ist der oberste schwarze Theil abgebrochen, welche daher nur braune undurchbohrte Flächen zeigen *.

## ORNITHOLITHVS.

110. ORNITHOLITHVS nidorum. LINN. *S. N. 42, 4.* WALL. *min. 363.*

*Locus:* Beichliz *in topho fusco.* V. DREYH. *chron. hal. I. 648.*

## ZOOLITHVS.

111. ZOOLITHVS elephantis. LINN. *muf. Teff. 100. n. 1. S. N. 43, 3.* Gegraben Elfenbein.

Petrificata animalia dentium elephantorum. WALL. *min. 334.*

Vnicornu fossile. LERCH. *oryct. p. 40.*

*Locus: sabuleta prope* Diemiz *et* Schnaplau; Esperstedt, (dendrita ornatum) Giebichenstein, Querfurt, Eisleben.

BÜTTNERVS *rud. p. 224. sq. recenset sequentia, quae ad hanc speciem refert:* Dentem caninum Elephantis, 2½ vlnas longum seu ebur fossile, cum dendritis, *p. 224. t. 10. f. 8.* Dentem caninum alium in cote *p. 142.* Os elephantis *p. 225.*

*Inprimis*

*Inprimis notari meretur* dens vltimus molaris elephantis, *in confiniis vrbis a rustico quodam repertus et ad Dn.* PRAESIDEM *perlatus; geminus illi quem* SLOANEVS *in act. Paris. 1727. ed. Germ. VIII. 16. no. 764. descripsit: sed in eo diuersus quod hic sit vnus e medianis. Radix est solida non subdiuisa, ossea calcinata, fractura candida et dendritis nigris picta; figura pyramidis scalenae, cuius latus maximum est 5 poll. rhen. Huic oblique insistunt lamellae parallelae, superficie vndulata quasi imbricata; antica maxima, alt. 1½ poll. lat. 2½ poll. crass. 2 lin. postica minima alt. 9 lin. lat. 1¾ poll. crass. vt prior. Tota compages longa 5⅚ poll. hae lamellae substantiam habent osseam parum immutatam, coloris albi; non sunt contiguae, sed substantia intermedia albida friabilis. Superficies externa sordida nigrescens. Pondus 1 libr. 2 vnc.*

*Conf.* FRISCH. *mus. Hofm.* p. 70. sq.

112. ZOOLITHVS ossium. Versteinte Knochen.

Petrificata animalia ossium quadrupedum. WALL. *min.* 33.

Ossa animantium petrefacta. LERCH. *oryct. p. 40.*

*Locus:* Querfurt, Ophausen, Esperstedt; *vbi praesertim reperiuntur vertebrae, costae, scapulae, ossa fistulosa animalinm vix determinandorum; conf.* BÜTTN. *rud. p. 219. sqq. t. 23. 24: A, B. 25.*

*Costam, cuius cauitates omnes spato subdiaphano repletae sunt, inuentam prope* Ophausen *communicauit Cel. Dn. D.* IAMPERT.

β. Dentes fossiles. SCHEVCHZ. *hist. nat. helu. p. 333.*

*Cel. Dnus* PRAESES *duos possidet, quorum maior 3⅙ poll. rhen. longus, ½ poll. in medio latus et ¼ crassus, coloris exalbidi, incuruus, sulcis longitudinalibus latis et profundis exaratus, versus apicem striatus. Vltra dimidium longitudinis cauus est, cauitate repleta marmore. Minor 1½ poll. longus, fuscus, obiter sulcatus, secundum totam longitudinem cauus marmore repletus. Vterque inhaeret marmori albido, nec liquet, num quadrupedis sint an piscis.*

## PHYTOLITHVS.

113. PHYTOLITHVS plantarum. LINN. *S. N.* 44, 1.

Petrificata vegetabilia plantarum. WALL. *min. 302.*

*Locus:*

*Locus: Schiſtus lithanthracibus incumbens,* Wettinenſis; *vbi praeſertim* chara *obſeruatur.*

*In topho* Zabenſtedtenſi *frequens eſt ſpecies* Hypni.

114. PHYTOLITHVS filicum. LINN. *S. N.* 44, 2.

*Locus: Schiſtus lithanthracibus incumbens, prope* Wettin *et* Giebichenſtein *cos* 7. *rarius.*

*Conf.* FRISCH. *muſ. Hoſm. p.* 2. SCHEVCHZ. *Herbar. diluu. paſſim.*

115. PHYTOLITHVS radicis. LINN. *S. N.* 44, 3.

Petrificatum vegetabile radicis arborum et plantarum. WALL. *min.* 304.

*Locus:* Zabenſtedt *in topho.*

116. PHYTOLITHVS trunci. LINN. *S. N.* 44, 4. verſteint Holz.

*α.* Petrificata vegetabilia arborum. WALL. *min.* 303.

Lignum petrefactum. LERCH. *oryct. p.* 27.

Lithoxylon. BÜTTN. *rud. p.* 189.

*Locus:* Weſeniz *ad ripas elyſtri, in magna copia;* Dieskau hinter den Kirſchgärten in der Landwehre; *ſylua prope* Sennewiz; Kellerberg bei Gutenberg; Querfurtum: Hala *in horto paedagogii in arena ſub limo, et in campis vagum.*

Lignum album ſiliceum ad chalybem ſcintillans occurrit vagum prope Diemiz *.

*Vſus:* Weſenizenſe *ſubtilius pro cote. Sub frictione nonnullum ſpargit foetorem nauſeoſum; cauitates repletae ſunt cryſtallis minimis pellucidis: color albus, nucleo ſaepe nigro.*

*Primus hoc lignum detexit* LERCHIVS.

β. Mineraliſatum vegetabile (bituminoſo-) aluminoſum. WALL. *min.* 314. Holzkohle.

Lignum foſſile ſemipetrefactum, carbones foſſiles. LERCH. *oryct. p.* 29.

*Locus:* Beichliz, Halae *ſubterranea meridionalia* beim Waiſenhauſe; *in cuius horto* im Stadtgraben *cuniculus adhuc exſtat, et puteus* im Schiesgraben: *vterque derelictus in ſtratis horizontalibus.*

*Vſus: pro carbonibus in coctura ſalis.*

*Analogon*

*Analogon huic occurrit inter lithanthraces, ſcil. lithoxylon bituminoſum nigrum ſplendens, carboni ſimillimum.*

γ. Mineraliſatum vegetabile pyritaceum. WALL. *min.* 315.

δ. Mineraliſatum vegetabile ferreum. WALL. *min.* 316.

*Locus: γ. inter ſtrata* prioris β. prope Beichliz. δ. *Comit. Mansfeld.*

117. PHYTOLITHVS foliorum. LINN. *S. N.* 44, 5.

Phytotypolithi foliorum plantarum et arborum. WALL. *min.* 310.

*Locus: in topho* Zabenſtedtenſi, *ochra ferri fuſca plerumque tinctus; in topho prope* Strenznauendorf.

118. PHYTOLITHVS florum. LINN. *S. N.* 44, 6.

Spica ſecalina. BÜTTN. *rud. p.* 203.

*Locus: in ſchiſto cuprifero* Mansfeldenſi *rarius.*

## GRAPTOLITHVS.

119. GRAPTOLITHVS nemora, arbores, plantas, muſcos referens. LINN. *S. N.* 45, 3.

Dendrites. LERCH. *oryct. p.* 25. BÜTTN. *rud. p.* 124. *t.* 20.

*Locus:* Eſperſtedt *in cote* 1, *cuius elegans ſpecimen eſt in muſeo Cel. Dni.* PRAESIDIS; Gerbſtedt *in fragmentis marmoris* 18. *et* 20. *in ſabuletis.*

α. Marmoroides luteus dendritibus nigris pulchre pictus. DACOST. *foſſil. I. p.* 243.

*Locus:* im Salzmünder Buſch, *repertus et communicatus ab Exp. Dn. D.* IAMPERT.

*Lapis eſt pallide flaueſcens arbuſculis ſubtiliſſimis nigris non ſuperficialibus, ſed ſecundum omnes dimenſiones lapidem percurrentibus. Elegantiſſimus eſt, marmori* Florentino *parum cedit.*

120. GRAPTOLITHVS ſtellas, punctaque radiata referens. LINN. *S. N.* 45, 5.

*Locus: praecedentis.*

121. GRAPTOLITHVS puncta informia referens. LINN. *S. N.* 45, 7.

*Locus: praecedentis, frequens in fragmentis petrificatorum ex ſabuletis.*

## ORDO III.

# TERRAE.

### MARGA.

122. MARGA argillacea albida. LINN. *S. N. 46, 1.*
*Locus: in rimis rupium* Giebichensteinensium *generata.*
*Candida est, dura, parum arenosa; non efferuescit cum acido, hinc distinctissima a creta 129; nullas cum chalybe scintillas dat, hinc a cotibus diuersa; sub vitro caustico* TSCHIRNHVSIANO, *statim abit in vitrum candidum opacum.*

123. MARGA ochracea rubra LINN. *S. N. 46, 2. mat. med. lap. 59.* Röthel.
Ochra rubra cretacea. WALL. *min.* 253, 4.
Creta rubra. DACOST. *fossil. I. p. 86.*
Rubrica fabrilis. LERCH. *oryct. p.* 13.
*Locus:* Giebichenstein *ad viam* Trotham *versus.*

124. MARGA friabilis flauescens. LINN. *mat. med. lap. 60.* Tripel.
Glarea indurata cohaerens aspera, Tripela. WALL. *min.* 33.
Creta albo-flauescens. DACOST. *foss. I. p. 87.*
*Locus: reperitur albicans prope* Wettin, *flauescens in limifodina* Halensi *et arenifodina ad* Diemiz, *in frustis.*
*Halensis est duriuscula; nonnunquam ipsi insidet* spatum flauum striatum efferuescens; *continet etiam, sed rarius*, terebratulas subfuscas, subdiaphanas. *Ad vsus mechanicos non inepta est. Wettinensis est friabilior, parum ad cinereum colorem vergens.*

### OCHRA.

125. OCHRA ferri lutea. LINN. *S. N. 47, 1. mat. met. lap. 61.*
Ferri terra praecipitata non mineralisata. WALL. *min.* 253. Ocker.
α. Ochra lutea vulgaris. WALL. *min.* 253, 1.
β. Ochra rubra. LINN. *S. N. 47, 1. b.*
γ. Ochra ferri lutea efferuescens.
Ochra. LERCH. *oryct. p.* 13.

δ. Ochra ferri obſcure fuſca efferueſcens.

*Locus:* α. β. Comit. Mansfeld. α. *Hortus orphanotrophei, in quo cuniculus eſt pro xylanthrace effodiendo, vnde profluit aqua vitriolica, deponens ochram luteam puriſſimam, quae vſtulata rubra fit: fons medicatus* Lauchſtedtenſis *et* Halenſis *eandem praecipitat, et fons in luco prope* Seeben. γ. Giebichenſtein *in ſtrato ſaxis incumbente ſub humo.* δ. *Inter lithanthraces* prope Wettin.

δ. *conſtat terra obſcure fuſca friabili, in acidis ſolubili, ſaepe pyrita adſperſa; nata ex pyrita amorpho in lithanthrace deſtructo, inde color fuſcus.*

126. OCHRA cupri viridis. LINN. *S. N.* 47, 2. *mat. med. lap.* 62.
Cuprum ſolutum vel corroſum praecipitatum viride. WALL. *min.* 260.
*Locus: inter ſchiſtum cupri Mansfeldicum copioſiſſime.*

127. OCHRA cupri caerulea. LINN. *S. N.* 47, 3.
Cuprum ſolutum vel praecipitatum caeruleum. WALL. *min.* 261.
*Locus: praecedentis.*

128. OCHRA cupri germinans. LINN. *S. N.* 47, 4.
α. Aerugo natiua ſtriata WALL. *min.* 260, 2. Strahlig Kupfergrün.
β. Cuprum mineraliſatum, minera fractura nitente fragili. Cuprum lazureum. WALL. *min.* 262. Laſur.
*Locus: in ſchiſto cuprifero,* α. *rariſſime* β. *ſaepius occurrit.*

128. OCHRA vismuthi rubra. LINN. *S. N.* 47, 7. Koboltblüte.
Cobalti minera, colore rubro vel flauo excreſcens. WALL. *min.* 234. Flos cobalti ſuperficialis var. 2.
*Locus: in ſchiſto cuprifero, olim ad* Golwiz *effoſſa, minera cobalti dicta, hodie prope* Gerbſtedt *non infrequens.*

## CRETA.

129. CRETA terreſtris alba. LINN. *S. N.* 48, 3.
Creta fragilior groſſior et rudis alba. WALL. *min.* 10.
Creta. LERCH. *oryct. p.* 14.
*Locus: inter ſilices* 14. *vagos in fragmentis minoribus copioſa, nec non in ſabuletis.*

130. CRETA terreſtris teſtaceorum.

*Locus: inter* Paſſendorf *et* Nietleben *iuxta viam ad piſcinam: in ſtrato inter humum.*

*Conſtat terra alba non cohaerente leui impalpabili, in acidis cum ingenti efferueſcentia ſolubili ſub vitro cauſtico* TSCHIRNHVSIANO *non vitreſcente, nata ex teſtaceis iisdemque adhuc repleta, vt cochleis quibusdam, tubulis dentaliformibus rectis aut curuis, ſtriis rectis aut helicoidibus, nonnullis ſuperficie aſpera; inter quae occurrunt teſtacea parua oualia, vno apice puncto nigro, vnde ſtria heliciformis exit altero apice terminata: magnitudine ſeminis papaueris.*

*Aliud ſtratum confine eſt impurius, magisque cohaeret, colore flaueſcente, eadem teſtacea continens, ſub vitro* TSCHIRNHVSIANO *facile in vitrum nigrum abiens, tectum humo nigra, quae ſinditur in fruſta ſubprismatica cum acidis valde efferueſcit, in igne bitumen foetet.*

*Gemina igitur eſt* cretae terreſtri conchaceae. LINN. *S. N. quae huius eſt varietas.*

131. CRETA gypſea.

Lac lunae. LERCH. *oryct. p.* 14.

*Locus:* Hala *in horto paedagog. Reg. in fruſtis vagis inter limum.*

*Conſtat terra ſubfriabili candida, particulis impalpabilibus cohaerentibus, fruſtis oblongis lobatis, miculis ſpati ſaepe diſtinctis. Aquam imbibit, vix humectanda, nec in ea diſſolubilis; acidis non efferueſcens; in igne in calcem mutatur, ſub vitro* TSCHIRNHAVSIANO *calcinata ebullit, fumos eructat ſulphureos, diutiſſime vero perſiſtit absque mutatione, ſuperficie vix tandem inducta cruſta tenui vitrea albida; poſt calcinationem cum frigida nec efferueſcit, nec induratur.*

*Non ergo eſt lac lunae, nec terra margacea, argilloſa, aut calcarea; ſed indolis gypſeae; a gypſo communi tamen nonnihil diuerſa.*

*Vſus: medicus pro lacte lunae inſolitus, infidus; mechanicus cretae.*

## ARGILLA.

132. ARGILLA calcaria. LINN. *S. N.* 49, 1.

*Locus:* Giebichenſtein, Seeburg.

133. ARGILLA fiſſilis. LINN. *S. N. 49, 2.* Blätterleimen.
Argilla pinguis in bracteas dehiſcens et in aëre deliqueſcens. WALL. *min. 19.*
Marga viridi-fuſca, terra fullonica vulgo dicta. DACOST. *foſſil. I. p. 69.*
Limus ſtriatim poſitus. LERCH. *oryct. p. 8.*
*Locus: limifodina Halenſis ſub limo in ſtratis tenuiſſimis.*
*Conſtat terra fuſca, cum aqua aliquantulum efferueſcente: pro terra fullonum vtilis, ſi copioſior adeſſet.*

134. ARGILLA teſſellata LINN. *S. N. 49, 4.* figulina. WALL. *min. 17.*
Argilla alba et rubicunda LERCH. *oryct. p. 9.* cinerea et caerulea p. 12.
*Locus: α.* Halae *auſtralis ſtratum ſubterraneum 12; β. ante* Glaucham, *vbi eſt ſub cote in ſtrato 6. 7. argilla alba, flaua et caerulea, (alternans cum arena alba;) haec ad vaſa fictilia inutilis; in ſtrato 8. argilla pinguis arenoſa; 9. macra plus minus arenoſa: 10. arena alba γ. rubra auf dem* Lerchenfelde *prope* Glaucham. *δ.* Radewell, *alba. ε.* Nietleben. *ζ.* in der Heide, *fere vbique. η.* Benſtedt.
*Vſus: β. 8. 9. ad vaſa fictilia, fidelias fornacum; fullonibus pro ſapone. γ. ad teſtas florales. η. ad dealbanda vaſa. ε. ζ. η. mixtae ad tubulos fumiductorios.*

135. ARGILLA caeruleſcens. LINN. *S. N. 49, 4.*
Argilla vitreſcens rudis. WALL. *min. 16.*
*Locus: ſtratum 7. praecedentis,* Giebichenſtein in der Allée.

136. ARGILLA ore liqueſcens. LINN. *S. N. 49, 7. mat. mea. lap. 69.*
Argilla pinguis. WALL. *min. 21.* Bolus.
*α.* Argilla ore liqueſcens alba. LINN. *mat. med. lap. 69. α.*
*Locus:* Seeburg, Dölau, Giebichenſtein, Trotha, Glaucha, Teutſchenthal, *quae pro farina foſſili habita eſt; conf.* BÜTTN. *rud. p. 141.*
*β.* Argilla ore liqueſcens flaua. LINN. *mat. med. lap. 69. β.*
*Locus:* Hala, Giebichenſtein.
*γ.* Argilla ore liqueſcens rubra. LINN. *mat. med. lap. 69. γ.*
Bolus rubra WALL. *min. 21, 4.*

*Locus:* Wörmliz, Nietleben, Garſehne, Gollwiz.

δ. Argilla ore liqueſcens carnea LINN. *mat. med. lap. 69. δ.*

*Locus:* Hala, Giebichenſtein.

ε. Argilla ore liqueſcens cinerea. LINN. *S. N. 49,7. b.*

*Locus:* Salzmünde, Dölau, Lieskau, Giebichenſtein, Beichliz, *quae granulis ochraceis ſaepe repleta eſt.*

ζ. Argilla ore liqueſcens caerulea.

*Locus:* Gloſchwiz, *diſtincta maculis albidioribus, non efferueſcens cum aquaforti.*

η. Argilla ore liqueſcens fuſca.

*Locus:* Trotha, Wansleben.

ϑ. Bolus nigra. WALL. *min. 21,7.*

*Locus:* Trotha, Seben; *valde arenoſa.*

ι. Argilla ore liqueſcens variegata.

*Locus:* Hala, *flauo-fuſceſcens venis albis;* Gloſchwiz, *rubra variegata;* Glaucha, *candida venis flauis:* Drebiz in com. Mansf. *fuſca, maculis albis.*

*Multae harum terrarum efferueſcunt cum aquaforti, hinc potius referendae ad ſpec. 132: plurimae arenoſae ſunt.*

137. ARGILLA arenacea ſabuloſaque. LINN. *S. N. 49, 9.* Leimen.

*Locus vbique circa vrbem et Thuringiam verſus ſub humo; praeſertim in limifodina prope patibulum et* hinter dem Wayſenhauſe; *maxime ſabuloſa* in der Allee nach Giebichenſtein zu.

*Forſan pro* arenacea *in S. N. legendum* ochracea.

## ARENA.

138 ARENA impalpabilis ſubfarinacea. LINN. *S. N. 50, 1.*

*Locus: arenifodina* in der Heide *prope* Nietleben.

*Vſus ad ſternenda hypocauſta.*

139. ARENA impalpabilis quarzoſa. LINN. *S. N. 50, 2.*

Glarea mobiliſſima impalpabilis fluida albicans. WALL. *min. 30.*

*Locus:* in der Heide: *in ſabuleto prope* Diemiz, *colore albo, cineraſcente et ſubfuſco, in ſtratis.*

140. ARENA quarzoſa vento volatilis. LINN. *S. N. 50,3.* Gießſand.

Glarea ſterilis fuſoria. WALL. *min. 31,3*

*Locus:*

*Locus:* Scherben, Teutſchenthal, Giebichenſtein, *inter et ſub* limo, *albae* Merkwiz, Gerwiz, Frideburg, Beiderſee, Schraplau, *maximam partem flaueſcentes, efferueſcentes.*

*Vſus: ad formas fuſorias, praecipue illa prope* Scherben.

141. ARENA quarzoſa rotundata aequalis. LINN. *S. N. 50, 4.* WALL. *min.* 35. Scheuerſand.

*Locus:* in der Heide, *prope* Querfurt: *huc refero arenam in ſtrato 7. 10. argillae* 134.

142. ARENA quarzoſa cryſtallina.

*Locus:* in groſſen Phaſanteiche in der Heide.

*Conſtat cryſtallulis quarzoſis nitroſis albidis aut pellucidis, ſaepe diffractis.*

143. ARENA quarzoſa rotundata colorata. LINN. *S. N. 50, 5.*

α. Arena crocea. Gelber Scheuerſand.

*Locus: arenifodina* in der Heide *prope* Nietleben, *in ſtratis horizontalibus inter arenam* 138. *ibidem* an der Allee *in collibus;* auf dem Feldwege zwiſchen Halle und Wörmliz, ſüdöſtlich dem Geſundbrunnen *in ſtrato.*

β. Arena nigra.

*Locus: vaga* in dem Heideberge *in fruſtis; haec vſtulata fit alba, absque ferri veſtigio;* am hohen Ufer der Elſter; *parum retractoria eſt.*

γ. *Arena variegata.* Seeſand.

*Locus: littora lacus ſalſi* Seeburgenſis.

144. ARENA gypſea.

Sabulum particulis ſpatoſis. WALL. *min.* 34, 3.

*Locus: marmoris* 24.

*Alabaſtrum aëri et pluuiae diu expoſitum fatiſcit, et tranſit in arenam friabilem particulis ſubaequalibus ſubdiaphanis; plerumque albam, quando cohaeret, ſaccharo haud diſſimilem. Hoc inprimis in rupibus gypſeis prope* Wendelſtein *obſeruandum. Hinc alabaſtrum ad domos exſtruendas minus aptum.*

145. ARENA micacea. LINN. *S. N. 50, 6.* Flitterſand.

Arena micans. WALL. *min.* 37.

*Locus:*

*Locus:* Nauendorf, *ex arena alba, et mica alba:* Gerbſtedt, *ex arena lutea et mica alba conſtans.*

146. ARENA heterogenea. LINN. *S. N.* 50, 7. Flußſand.

Arena particulis groſſioribus inaequalibus. WALL. *min.* 34.

*Locus:* Salae *ripae; ſabuleta prope* Diemiz *et* Schraplau, *petrificatis fertiliſſima;* Teutſchenthal.

*Conf.* BÜTTN. *rud. p.* 223. de Schraplauienſi *corall. p.* 51.

147. ARENA ferrea atra. LINN. 50, 8. Eiſenſand.

Ferrum arena mineraliſatum. WALL. *min.* 251.

*Locus:* Sala, *lacus ſalſus* Seeburgenſis, *parce admodum.*

148. ARENA aurea. LINN. *S. N.* 50, 9. Goldſand.

Aurum natiuum diuerſo colore terrae vel arenae inhaerens ſolutum. WALL. *min.* 295.

Aurum natiuum in granis. LERCH. *oryct. p.* 50.

*Locus:* Sala.

## HVMVS.

149. HVMVS paludoſa radicibus intertexta. LINN. *S. N.* 51, 2. Torf.

Humus vegetabilis turfacea fibroſa. WALL. *min.* 6.

*Locus:* Niedleben *et* in der Heide *paſſim;* Schortewiz, *variis conchyliis repleta;* Dieskau, Riedeburg, Tammendorf: *praeſertim* Zabenſtedt, *cuius deſcriptionem ſequentem addo:*

Sumpftorf von Zabenſtedt. Es ſtehet dieſer Torf in dem Fuſſe des Hügels, worin der Tophſteinflöz befindlich, horizontal, und iſt über 1 Elle mächtig, worauf wieder Gartenerde folgt. Er muſſ an vielen Orten Kalkerde in ſeiner Miſchung haben, denn er ſiedet hin und wieder mit Scheidewaſſer auf. In der That finden ſich einige ganze Lagen Kalkerde drinnen, die auch zum Theil zu einem Kalkſteine verhärtet ſind. Selbſt der Torf iſt an manchen Orten verſteinert, wo er denn, vermuthlich wegen der eingemiſchten Kalkerde, weniger braun ausſiehet, als der unverſteinerte. Die Schnecken, die ich darinnen beobachtet, ſind Buccina aus ſüſſen Waſſern, Ammonshornförmige Waſſerſchnecken,

ſchnecken, und die no. 102, 7. angeführte Voluta, imgleichen die opercula no. 102, 1. Die Schnecken finden ſich in dem Torf, in der Kalkerde, in dem Kalkſteine, und dem verſteinerten Torf, in leztern dreien calcinirt, im Torfe aber auch mit natürlich *.

*Vſus: carbonum.*

*Indicantur loca caeſpitoſa innaſcentibus plantis:* Sphagno LINN. *Spec. pl. 1106;* ſcirpo caeſpitoſo *ib.* 48, 4. Eriophoro polyſtachio 52, 2. Ledo paluſtri 391. Erica tetralice 553. 8. Vaccinio oxycocco 351, 11. LINN. *Phil. botan. p. 266. quarum pleraeque apud nos habitant.*

150. HVMVS vegetabilis aquatica. LINN. *S. N. 51, 3.* Ziegelerde.

Humus vegetabilis lutoſa. WALL. *min.* 5. DACOST. *foſſ. I. p. 116.*

*Locus:* in der Aue *vbique,* auf der groſſen und auf der Gimmerizer Wieſe *et alibi in locis inundationibus* Salae *expoſitis.*

*Vſus: ad coquendos lateres.*

151. HVMVS vegetabilis communis. LINN. *S. N. 51, 6.* Ackererde.

HVMVS vegetabilis communis. DACOST. *foſſ. I. p. 115.*

*Locus: vbique ſtratum ſummum regionis.*

Variat admixta argilla 132. 135. 137. arena 1. 3. 7. ad quae in cultura agri probe attendendum.

152. HVMVS animalis brutorum. LINN. *S. N. 51, 8.*

Humus animalis. WALL. *min.* 7.

*Locus: vbi animalia ſepulta.*

153. HVMVS animalis humana. LINN. *S. N. 51, 9.*

*Locus: coemeteria.*

---

# COROLLARIA.

1. Petrificata rariſſima ſunt in ſaxis, nulla inueniuntur in lapidibus gypſeis quia ab acido, quod pars conſtituens gypſi eſt, deſtruuntur.

2. Oſſa petrificata omnia, paucis exceptis, carne deſtituta erant antequam petrificata ſunt: nec credendum carnem a materia corroſiua eſſe abſumtam.

3. Per ſalia vrinoſa ferrum in corpus molybdaenae ſimillimum mutari poteſt; quod forſan originem molybdaenae illuſtrat.

4. Diuiſio lapidum fit ſecundum generationem et mixtionem; characteres vero generici et ſpecifici primarii deſumi debent ab aggregatione et facie externa.

5. Totum agrum *Halenſem* ex inundatione turbulenta ortum eſſe, cuius fluxus fuit ab oriente in occidentem, oryctologia docet.

6. Agri Halenſis regionem meridionaliorem a monte ſereno ad Giebichenſtein, ſub ſaxis in ſinu ſuo fouere theſaurum lithanthracum, veroſimile eſt.

7. *Sala fluuius* eum curſum, quem nunc tenet, antiquitus non tenuit. Praeter quam quod recentiori tempore ex alueo occidentaliore arte ad vrbem adacta fuerit, olim viam per rupes ſaxeas prope *Giebichenſtein* et *Trotham* ipſa ſibi fecit: quod docet collatio harum rupium. Prius igitur vel alio alueo fluxit, vel, quod vero ſimilius, ingens ſtagnum in regionibus auſtralioribus effecit.

---

## ERRATA TYPOGRAPHICA.

Praef. §. 3. lin. 5. leg. foſſilia. §. 4. lin. 3. l. ampelitoſo. n. 5. lin. 2. del. I. n. 13. del. B. et l. 13. ib. β. lin. 4. l. botryiformi. n. 28. dele lineam 2. n. 34. lin. 6. l. alba cotacea. n. 45. lin. 4. l. aluminoſa. n. 92. lin. 7. l. qui. n. 77. lin. 10. l. fiſſurarum. n. 82. lin. 4. poſt. pallido, l. rubrum etc. quae attentus lector facile emendabit.

MON-